

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Lauri Veso

**ÕPILASTE HARIDUSLIKE VALIKUTE MOTIIVID TALLINNA
KUTSEÕPPEASUTUSTE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Õppekava: ärimatus, peeriala: turundus

Juhendaja: Oliver Parts, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 7709 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Lauri Veso

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 134439TABB

Üliõpilase e-posti aadress: lauri.veso@gmail.com

Juhendaja: Oliver Parts, dotsent:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	3
SISSEJUHATUS	4
1. HARIDUSLIKE VALIKUTE JA MOTIIVIDE TEOREETILINE ÜLEVAADE	6
1.1. Motivatsioon inimese käitumise kujundajana	6
1.2. Kutsekooliastujate ealised iseärasused otsuste langetamisel	9
1.3. Põhikoolilõpetajate valikuid mõjutavad motiivid	10
1.4. Ülevaade varasemates uuringutes õpilaste hariduslike valikute kohta	14
2. ÕPILASTE HARIDUSLIKE VALIKUTE MOTIIVIDE UURING	18
2.1. Kutseõppeasutuste uuringu meetodika	18
2.2. Kutseõppeasutuste uuringu tulemused	21
2.3. Järeldused ja ettepanekud	32
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY	37
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	39
Lisa. Küsitluse ankeet	42

LÜHIKOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks on välja selgitada, millised motiivid mõjutavad Eestis kutseõppeasutustesse õppima asunud õpilastel kooli ja eriala valikut. Töös analüüsiti kolmes Tallinna kutseõppeasutustes läbiviidud uuringu tulemusi. Uuritavateks õppasutusteks on Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakool, Tallinna Transpordikool ja Tallinna Teeninduskool. Uuring põhines õpilaste kirjalikul küsitlusel, milles selgitati välja õpilaste seisukohad kooli ja eriala valiku kohta. Töös analüüsiti 203 õpilase vastuseid.

Kutseharidusasutuse valikut mõjutasid kõige rohkem sõprade ja tuttavate õppimine samas koolis, kooli poolt õpetatavad erialad, kooli asukoht ja kooli õppekeel. Kõige olulisemaks haridusasutuse valikut mõjutavaks motiiviks osutusid sõbrad. Enamikul õpilastel oli võimalik valida mitmete koolide vahel ning õppedukus ei olnud kooli valikul piiravaks teguriks. Erialavaliku juures on üheks olulisemaks motiiviks õppekeel, selle kõrval eriala meeldivus ning erialaga seotud töövõimalused. Vanemate ja karjäärinõustajate soovitusel osutusid erialavaliku juures vähem olulisteks.

Uuringus osalenud õpilased hindasid info kättesaadavust kutsehariduse kohta heaks. Kõige rohkem infot saadakse sõpradelt ja internetist. Info kättesaadavus on seotud kooli ja eriala valikuga. Õpilased, kes hindavad info kättesaadavust kõrgemalt, võivad olla oma hariduslike valikutega rohkem rahul.

Töö tulemuste põhjal esitas autor ettepanekud Tallinna kutseharidusasutusele. Ettepanekud puudutavad turunduskommunikatsioonikanalite valikut, õpilaste poolt suust-suhu turunduse soodustamist.

Võtmesõnad: kutseharidus, kutseõppeasutus, hariduslik valik, motiivid

SISSEJUHATUS

Haridusasutuste vahel esineb konkurents õpilaste värbamisel, sest õpilastel on valikuvõimalus, millises koolis haridust omandada. Selline konkurents esineb nii teise kui kolmanda taseme hariduse osas. Kutseõppeasutused pakuvad õppijatele koolitusteenust, seega turunduslikust aspektist vaadatuna on koolide õpilased selle teenuse tarbijad. Kuigi teenuse tellijana ja maksjana esineb riik, on tarbijateks ja otsustajateks siiski õppijad. Just õppijad otsustavad ja teevad valiku ühe või teise õppeasutuse kasuks või hoopis loobuvad edasistest õpingutest.

Kutseõppeasutuse õpilaste arv sõltub sellest, kui palju õpilasi soovib seal õppida. Õpilaste arv on oluline riikliku koolitustellimuse täitmisel, mis omakorda määrab ära õppeasutuse rahastamise ja arenguvõimalused. Seega kutseõppeasutustel finantsilises mõttes on oluline, et nad suudaksid tagada piisava sisseastujate arvu. Lisaks pakub suur sisseastujate arv võimalusi õpilasi rohkem valida.

Kutseõppeasutused konkureerivad õpilaste pärast nii omavahel kui ka gümnaasiumitega. Selleks, et olla konkurentsivõimeline, on kutsekoolidel oluline teada, millistest motiividest lähtuvalt langetavad õpilased otsuseid edasise hariduse valikul. Kutsekoolide jaoks on oluline teada, millistest kaalutlustest lähtuvalt valivad õpilased kooli ja õpitava eriala.

Õpilaste hariduslikke valikuid kutseõppe kontekstis on Eestis seni käsitletud üksikutes uuringutes. Põhjalikumaks nendest on Eesti põhikoolijärgsete haridusvalikute uuring (Must 2005), mille läbiviimistest on aga möödunud juba 1 aastat. Lisaks sellele on Poliitikauuringute Keskus PRAXIS viinud läbi kutsekoolide vilistlaste uuringu, kus on teiste teemade hulgas kajastatud ka kooli valikut (Nestor 2012). Tõenäoliselt on ka kutseõppeasutused oma tarbeks läbi viinud analoogseid uuringuid, kuid laiemalt pole nende tulemusi tutvustatud.

Töö probleem seisneb olemasoleva informatsiooni vähesuses õpilaste motiivide kutsekooli ja eriala valiku kohta. Töö eesmärgiks on selgitada välja, millised motiivid mõjutavad Eestis kutseõppasutusesse sisse astunud õpilastel kooli ja eriala valikut.

Eesmärgi saavutamiseks püstitab autor järgmised uurimisülesanded:

- Selgitada, kuidas vajadused ja motiivid mõjutavad inimese valikuid;
- Tuua välja valikute tegemise eripära teismelistel;
- Anda ülevaade peamistest teoreetilistest käsitlustest hariduslike valikute kohta;
- Tutvustada Eestis läbiviidud varasemate uuringute tulemusi kutsekoolidesse õppima asumise kohta;
- Viia läbi Tallinna kutseõppasutuste õpilaste uuring;
- Analüüsida uuringu tulemusi ja teha nende põhjal järeldusi
- Esitada ettepanekud Tallinna kutseõppasutustele parandamiseks kooli konkurentsivõimet sissastujate pärast konkureerimisel.

Töös tuginetakse järgmistele hariduslike valikuid selgitavatele teooriatele: karjäärivalikute mudel (Germeijs, Verschueren 2006), sotsiaalkognitiivne karjäärivaliku teooria (Lent *et al.* 2002) ja ratsionaalse valiku teooria (Maile 2004). Töös käsitletakse ka Maslow, Alderferi ja McClellandi motivatsiooniteooriad.

Töös analüüsitakse kolmes Tallinna kutseõppeasutustes läbiviidud uuringu tulemusi. Uuritavateks õppasutusteks on Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakool, Tallinna Transpordikool ja Tallinna Teeninduskool. Uuring viidi läbi nimetatud koolide õpilaste seas.

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis annab autor teoreetilise ülevaate õpilaste hariduslikest valikutest kutsehariduse kontekstis. Peatükk jaguneb neljaks alapeatükiks, millest esimeses selgitatakse motiivide tähtsust inimese käitumise ja valikute kujundajana. Teises alapeatükis tuua välja valikute tegemise eripära teismelistel. Kolmas alapeatükk annab ülevaate erinevates hariduslike valikute teooriatest ja hariduslike valikute motiividest. Neljandas alapeatükis tutvustatakse Eestis varasemalt läbiviidud uuringute tulemusi kutseõppeasutusesse sissastumise kohta. Töö teises peatükis esitatakse kutseõppeasutuste uuringu tulemused. Teine peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis kirjeldatakse uuringu läbiviimise meetodikat. Teises alapeatükis esitatakse uuringu tulemuste analüüs. Kolmandas alapeatükis tehakse uurimistulemuste põhjal järeldused.

1. HARIDUSLIKE VALIKUTE JA MOTIIVIDE TEOREETILINE ÜLEVAADE

Töö esimeses peatükis annab autor teoreetilise ülevaate õpilaste hariduslikest valikutest kutsehariduse kontekstis. Peatükk jaguneb neljaks alapeatükiks, millest esimeses selgitatakse motiivide tähtsust inimese käitumise ja valikute kujundajana. Teises alapeatükis tuuakse välja valikute tegemise eripära teismelistel. Kolmas alapeatükk annab ülevaate erinevatest hariduslike valikute teooriatest ja hariduslike valikute motiividest. Neljandas alapeatükis tutvustatakse Eestis varasemalt läbiviidud uuringute tulemusi kutseõppeasutustesse õppima asumise kohta.

1.1. Motivatsioon inimese käitumise kujundajana

Inimese käitumist on võimalik kirjeldada vajaduste, motivatsiooni ja vajaduste rahuldamise kaudu. Vajadused jagunevad biogeenilisteks ja psühhogeenseteks. Biogeensed vajadused on inimesel kaasasündinud ja need on hädavajalikud elus püsimiseks, näiteks hapnik ja joogivesi. Psühhogeensed vajadused kujunevad elu jooksul välja ning peegeldavad kultuuri kus inimene on üles kasvanud. Nendeks vajadusteks on näiteks staatus, võim, kuulumus. Lisaks on võimalik jaotada vajadusi utilitaarseteks ja hedoonilisteks. Utilitaarsed vajadused on seotud praktilise kasuga, hedoonilised on aga kogemuslikud vajadused, mis on seotud emotsioonide, mälestuste ja vajadustega. (Solomon *et al.* 2012)

Vajadusi võib olla väga palju ja kõik nendest ei ole inimese jaoks sama tähtsusega. Seda väljendab vajaduste hierarhilisus, mida on kirjeldanud mitmed autorid. Üheks tuntumaks sellekohaseks käsitluseks on Maslow vajaduste hierarhia, mille kohaselt jagunevad vajadused viie erineva tasandi vahel (Maslow 1943):

- füsioloogilised vajadused,
- turvalisusvajadus,
- armastus- ja kuulumusvajadus,
- tunnustusvajadus,

- eneseteostusvajadus.

Maslow teooria kohaselt on ühed vajadused kriitilisemad kui teised, primaarsemad vajadused peavad olema rahuldatud minimaalsel tasemel, et kõrgema taseme vajadused aktiveeruksid. Maslow teooria kohaselt ei hakka inimene mõtlema oma staatusele või loovusele kui esimese astme vajadused on rahuldamata, näiteks kui inimesel on nälg, siis ta ei mõtle suhte loomisele teiste inimestega või meelelahutuslikule tegevusele. (Cassidy, Kreitner 2009)

Teiseks levinud teooriaks, mis grupeerib inimeste vajadusi on Alfredi ERG teooria, kus erinevad vajadused on jaotatud baasvajadusteks, kuulumisvajadusteks ja enesearengu vajadusteks. ERG teoorias ei ole vajaduste hierarhilisus nii range kui Maslow omas. Baasvajadused on küll kõige madalama taseme vajadusteks ja enesearengu vajadused paiknevad kõige kõrgemal tasandil, kuid teooria ei väida, et madalama taseme vajaduste rahuldatuse juures, et need väärtused enam inimese käitumist ei suuna. (Alderfer 1969) McClellandi teooria grupeerib inimese vajadused samuti kolmeks: saavutusvajadus, kaasatuse vajaduse ja võimuvajaduse. See teooria rõhutab inimeste individuaalsust, väites, et erinevat tüüpi vajaduste prioriteetsus sõltub inimesest. (McClelland 1987)

Hariduse omandamise puhul on tegemist elu jooksul välja kujunenud psühhoogeense vajadusega ning haridus ei ole ka füsioloogiline ehk baasvajadus. Hariduse omandamise käigus toimuv õppimine pakub inimesele teadmisi ja avastamisrõõmu ning seetõttu on isiklik huvi õpitava valdkonna kohta oluliseks vajaduseks, mida õppimise käigus rahuldatakse (Lin *et al.* 2003) Siiski puutuvad õppijad hariduse omandamise käigus kokku paljude ebameeldivate asjaoludega. Ilmselt on iga õppekava hulgas teemasid ja ülesanded, mis tunduvad õppijatele igavad, rasked ja tüütud. Hariduse omandamise käigus tuleb mõnikord puutuda kokku õpetajate, kaasõpilaste ja teiste inimestega, kellest kõik ei pruugi olla kõige meeldivamad. Lisaks nõuab hariduse omandamine suurt ajakulu ja mõnikord ka rahaliste väljaminekute tegemist. Vaatamata sellele suur osa inimesi teeb järjekindlaid pingutusi, et omandada näiteks kesk-, kutse- või kõrgharidust. Hariduse omandamine on seotud sellest saadavate hilisemate kasudega, sest haridus võimaldab töötada soovitud erialadel, saada suuremat sissetulekut. Hariduse omamine võib olla mõnede inimeste jaoks ka staatuse ja prestiiži küsimuseks. (Deci *et al.* 2001) Seega võib (kutse)hariduse omandamine olla ajendatud soovist rahuldada mitmeid erinevaid vajadusi.

Rahuldamata vajadustest kujunevad motiivid. Rahuldamata vajadused tekitavad inimeses pinget ning soovi vajadust rahuldada. See soov võib olla ka alateadlik. (Schiffman *et al.* 2008) Inimesel

on tavaliselt palju vajadusi ja enamus neist ei pane inimest tegutsema. Üksnes tugevamad ja enam rahuldamata vajadused tekitavad sedavõrd tugevat pinget, et vajadus muutub motiiviks. (Kotler *et al.* 2008) Tekkinud pinge tugevus omakorda määrab, kui kiiresti tarbija soovib seda vähendada. Eesmärgi saavutamine toob endaga kaasa pinge vähenemise. (Solomon *et al.* 2012)

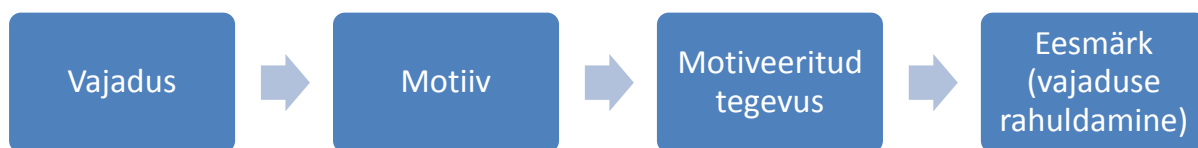
Motiivide juures saab eristada ratsionaalseid ja emotsionaalseid motiive. Ratsionaalsed motiivid põhinevad objektiivsetel kriteeriumitel. (Schiffman *et al.* 2008) Näiteks kui tarbija langetab valikuid kauba ostmisel, siis on nendeks kauba omadused nagu hind, kvaliteet, kasutusmugavus, keskkonnasäästlikkus. Emotsionaalsed motiivid on aga seotud isiklike ehk subjektiivsete kriteeriumitega, milleks võivad olla nt. uhkus, kiindumus, staatus. Seega võivad emotsionaalseteks motiivideks olla näiteks prestiiž, moevärv, mugavus, loovus, lõbu ja armastus. (Turunduse...2008)

Hariduslike valikute juures esinevad nii ratsionaalsed kui emotsionaalsed motiivid. Ratsionaalseteks kooli valikut kujundavateks motiivideks on haridusasutuse poolt pakutav õppekava, õppejõudude tase, õppevahendite kvaliteet, kooli maine ja kooli lõpetamisega kaasnevad edasised võimalused tööturul. Ratsionaalsed motiivid kooli valiku juures on seotud koolist saadava hariduse kvaliteedi ning hariduse tulevaste rakendusvõimalustega. Selle kõrval mõjutavad aga haridusasutuse valikut ka mitmed emotsionaalsed motiivid. Nende hulka kuuluvad õppimisega kaasnev iseseisvus ja eneseteostus, sõltumatus vanematest, õpilaseks olemisega seotud staatus ja prestiiž, õppimisega kaasnev nauding. (Angulo *et al.* 2010) Näiteks võib emotsionaalsetest motiividest lähtudes minna õpilane omandama eriala, mis talle meeldib, kuid mille omandamine ei ole talle ratsionaalselt võttes kõige mõistlikum valik. Samuti võib õpilane soovida asuma õppima teise linna, et olla vähem sõltuv oma vanematest, kuigi teises linnas asuv õppeasutus pakub madalama kvaliteediga haridust kui kodulinna oma.

Motiivide kogumit nimetatakse motivatsiooniks (Turunduse... 2008) Motivatsioon on inimese käitumise põhjuseks, see paneb inimese tegutsema ning annab käitumisele eesmärgi ja suuna. Seega on motivatsioon põhjuseks, miks inimene käitub ühel või teisel viisil. Motivatsiooni peetakse tarbijakäitumise ja seega ka tarbija poolt valikute langetamise aluseks. Kui tarbijal tekkivad motiivid, siis tekib tal ka motivatsioon, mis suunab teda oma vajadusi rahuldama. (Solomon *et al.* 2012)

Kokkuvõtvalt on inimese vajaduste, motiivide ja eesmärgi seos inimese käitumisega esitatud Joonisel 1. Selle kohaselt piisavalt tugevad vajadused tekitavad motiivi ja motiividest kujuneb

motivatsioon. Motivatsiooni najal inimene tegutseb ja selle tulemusena saavutab oma eesmärgi ehk rahuldab vajaduse.

Joonis 1. Vajaduse, motiivi ja eesmärgi seos

Allikas: autori koostatud Schiffman *et al.* (2008), Solomon *et al.* (2012) alusel

Motivatsioon on pidevalt muutuv. Inimeste vajadused muutuvad vastavalt sellele, kuidas neid rahuldatakse. Kui ühed eesmärgid saavutatud ning vajadused rahuldatud tekivad uued vajadused ja eesmärgid. Kuni eesmärk saavutamata jätkatakse selles suunas püüdlemist või leitakse mõni alternatiivne eesmärk. Samuti mõjutavad vajaduste muutusi inimeste elukogemused ning keskkond milles inimene viibib. (Schiffman *et al.* 2008) Seega võivad noortel inimestel olla võrreldes vanematega märgatavalt teistsugused vajadused ja sellest tulenevalt ka teistsugune motivatsioon tegutseda. See on käesoleva töö temaatika kontekstis oluline, sest kutsekoolis õppimise kohta langetavad valikuid teisme eas õpilased.

1.2. Kutsekooliastujate ealised iseärasused otsuste langetamisel

Kutseharidusasutusse asutakse õppima tavaliselt pärast põhikooli lõpetamist, mil ollakse 15-16-aastane. Teiseks võimaluseks on asuda kutsekooli pärast keskkooli lõpetamist ehk 18-19-aasta vanuses. Mõlemal juhul on tegemist teismeliste noortega, kelle ealised iseärasused mõjutavad nende poolt hariduslike valikute tegemist.

Tegelikkuses võivad õpilased mõnikord langetada oma karjäärivalikuid veelgi varasemas eas. Eestis läbiviidud uuringu tulemuste kohaselt on kolmandik gümnaasiumilõpetajatest oma karjäärivaliku langetanud juba hiljemalt põhikooli lõpuks, sealjuures 10% on seda teinud juba varases lapsepõlves. Samas on kõige levinumaks võimaluseks erialase valiku langetamine gümnaasiumi viimasel õppeaastal. (Mägi, Nestor, 2012)

Teismelisi peetakse tarbimisvalikute juures võrreldes täiskasvanutega kergemini mõjutatavateks. Selles eas on tarbimisvalikute tegemisel suure tähtsusega sotsiaalsed motiivid. Teismelistele on

oluline ostmisega kaasnev eneseväljendus ja kuuluvustunne. Tarbimine võib olla üheks viisiks, millega väljendatakse kuuluvust mõnda gruppi. Seetõttu järgitakse tarbimisvalikutes sageli kaaslaste eeskju ning oluline on kaaslaste heakskiidu saamine oma valikutele (Gentina *et al.* 2014) Sotsiaalsete motiivide suure tähtsuse tõttu eelistavad teismelised käia ostlemas mitmekesi. Nad küsivad sageli sõpradelt oma valikute suhtes arvamust ning võtavad seda ka otsuste langetamisel arvesse. Selles osas on teismeliste käitumine võrreldes täiskasvanutega erinev. Täiskasvanud tarbijaid ostuvalikuid ei mõjuta kuigi see kas ostusid sooritatakse üksi või ollakse koos kaaslastega. (Mangleburg *et al.* 2004)

Kuna teismelised on impulsiivsemad ja vähem kaalutlevad, siis nad langetavad valikuid võrreldes täiskasvanutega kiiremini. Teismelistel on võime argumente ratsionaalselt kaalutleda väiksem. Seetõttu kalduvad teismelised lähtuma valikute tegemisel rohkem emotsionaalsetest motiividest ja nad võtavad ratsionaalseid motiive vähem arvesse. See on ka põhjuseks, miks on võimalik emotsioonide tekitamisega teismeliste valikuid kergemini mõjutada. Teismelised alluvad paremini müügitoetajate ja konsultantide soovitudele. (Massicote *et al.* 2011)

Hariduslike valikute langetamisel võib teismelistel olla probleemiks vähene valimisolek enda karjääri ja tuleviku üle otsustamisel. Ka gümnaasiumiealiste õpilaste kohta tehtud uuringud on näidanud, et paljud õpilased tajuvad, et nad ei ole sellisteks valikuteks veel valmis ja neil ei ole motivatsiooni. Suur osa õpilasi ei ole selleks ajaks veel otsustanud, millist tööd soovitakse tulevikus teha. Sellel põhjusel tuntakse vähe huvi erinevate karjäärivõimaluste vastu, mis omakorda põhjustab mõningate õpilaste vähese informeerituse oma valikuvõimalustest. (Gati, Saka 2001)

1.3. Põhikoolilõpetajate valikuid mõjutavad motiivid

Pärast põhihariduse omandamist on õpilasel mitmeid valikuid, mida tuleb oma edasise haridustee kohta langetada. Kõik need valikud mõjuvad, millised õpilased kutsekooli sisse astuvad:

1. Kas üldse (kohe) edasi õppida?
2. Kui edasi õppida, siis kas gümnaasiumis või kutsekoolis?
3. Kui edasi õppida kutsekoolis, siis millises kutsekoolis?
4. Kui edasi õppida kutsekoolis, siis millist eriala õppida?

Neid valikuid on võimalik selgitada karjäärivaliku mudelite kaudu. Germeijs ja Verschueren (2006) karjäärivalikute mudel selgitab, kuidas karjäärivaliku protsess algab karjäärile orienteerumisest. Selles etapis tekkib inimese motivatsioon hakata oma tulevase karjääri suhtes huvi tundma. Inimene hakkab aru saama, et tal on vajalik karjäärilaseid otsuseid langetada. Teises etapis toimub enese ja võimaluste avastamine. Inimene hakkab ühelt poolt analüüsima ennast, millised on tema huvid ja võimed, et kuidas neid on võimalik karjääris ära kasutada. Teiselt poolt hakkab ta koguma infot väliskeskkonnas olevate võimaluste kohta, näiteks, millised on koolides õpetatavad erialad, millised on töökohad ja nende nõudmised. Pärast enese ja oma võimaluste avastamist toimub valiku tegemine, mille juures langetatakse otsus ja pärast seda pühendatakse sellele. Inimesed võivad olla oma karjäärivalikule rohkem või vähem pühendunud, suurem pühendumus tähendab rohkem eesmärgipärast tegevust oma karjäärivaliku nimel. Karjäärivaliku rakendamine ongi viimaseks etapiks, mille käigus inimene realiseerib oma valikut ja selles etapis kujuneb ka tema rahulolu karjäärivalikuga. Hirschi ja Läge (2007) selgitavad, kuidas nimetatud mudel selgitab õpilaste teadlikkuse kasvu aja jooksul. Kui esialgu on õpilased oma karjäärivõimalustest vähe informeeritud ja nad on ka suhteliselt vähe motiveeritud infot koguma, siis aja jooksul muututakse nii enda huvide kui võimaluste suhtes järjest teadlikumaks ning hakatakse teadlikumalt tegelema valitud karjääri suunas.

Sotsiaalkognitiivse karjäärivaliku teooria kohaselt mõjutavad inimese hariduslike valikuid inimese ja keskkonna kokkupuuted. Seega sõltuvad valikud nii inimesest endast ja tema omadustest kui ka teda ümbritsevast keskkonnast. Teooria selgitab, kuidas kogemuse põhjal kujunevad inimesel karjäärihuvid, mis on mõjutatud enesetõhususe ja ootuste poolest. Elus saadud kogemuste põhjal inimene avastab, mis teda huvitab ja millist tulevikku ta soovib. Samuti kujuneb inimesel arvamus sellest, millised on tema tugevused ehk milliste töödega ta võiks tulevikus hästi hakkama saada. Karjäärihuvist tulenevalt seab inimene endale karjäärilaseid eesmärke ning hakkab nende eesmärkide nimel tegutsema. (Lent *et al.* 2002)

Ratsionaalse valiku teooria kohaselt langetab inimene oma karjäärivalikuid võttes arvesse erinevate alternatiivide tagajärgi. Teooria eeldab, et inimene on seadnud endale eesmärgid (mida ta soovib elus saavutada või millist elu endale soovib) ning selle põhjal ta hindab kuiõrd erinevad alternatiivsed valikud võimaldavad tal neid eesmärke saavutada. Ratsionaalse valiku teooria kohaselt võtavad inimesed hariduslike valikute juures arvesse pikaajalist perspektiivi, sest tehtud valikud mõjutavad inimest paljude aastate jooksul. Ratsionaalse valiku teooria juures on

probleemiks inimeste informeeritus, sest inimesed ei pruugi olla teadlikud kõigist oma võimalustest ning samuti ei suuda nad täpselt prognoosida oma valikute tagajärgi. (Maile 2004)

Leach ja Zepke (2005) on toonud välja peamised motiivid, mis mõjutavad karjäärivalikuid selle erinevates etappides. Karjäärile orienteerumise etapis mängivad olulist rolli perekond ja kool, mis kujundavad õpilase valmisolekut oma tuleviku üle otsustama. Oluline on õpilase sotsiaalmajanduslik staatus, mis määrab ära tema kontaktvõrgustiku ja eeskujud. Kui õpilasel on rohkem isiklikke kontakte kõrgharidusega inimestega, siis see mõjutab teda hakkama varakumalt ka enda karjääri peale mõtlema. Enese ja võimaluste avastamise etapis sõltub infokogumine sellest, kui selgelt on õpilasel väljakujunenud huvid ning milline on tema akadeemiline edukus. Koolis edukamad õpilased uurivad rohkem erinevate karjäärivõimaluste kohta. Peamisteks infoallikateks on selles etapis sotsiaalsed võrgustikud, infot saadakse nii teistelt õpilastelt, sõpradelt, vanematelt kui õpetajatelt. Selle kõrval saadakse infot ka õppeasutuste, mille suhtes huvi tuntakse, kaudu. Karjäärilase valiku langetamist mõjutab see, kas õpilane suudab leida enda jaoks sobivaid valikuid (koole, erialasid, kursuseid), samuti sellest, milline on selles etapis tema karjäärile pühendumine.

Kabanen (2013) on erinevate teooriate põhjal toonud välja kolm gruppi motiive, mis mõjutavad põhikoolilõpetajate haridusvalikuid:

- Perekond;
- Ühiskond;
- Haridussüsteem ja kool;

Perekond määrab ära inimese sotsiaalse staatuse ja see kujundab tema suhtumist tulevikku ja karjääri. Perekonnal on omad väärtused, mis kanduvad edasi lastele ning mõjutavad laste valikuid. (Kabanen 2013) Perekond mõjutab ka sotsiaalseid kontakte, mida inimene oma lapsepõlves saab ning need omakorda kujundavad kujuneva inimese väärtusi ja annavad talle karjäärilast eeskuju. (Lustig *et al.* 2017) Perekonnast sõltuvad ka õpilase majanduslikud võimalused hariduse omandamiseks, mis on olulised kui soovitakse omandada tasulist haridust. Lisaks võivad perekonna väikesed majanduslikud võimalused mõjutada lapsi valima karjääritee, mis võimalda neil hakata noorelt sissetulekut teenima (Lovenheim, Reynolds 2013)

Ühiskonnast tulenevad sotsiaalse normid ja väärtused, mida õpilane arvestab oma tulevaste valikute tegemisel. (Kabanen 2013) Hariduslikke valikuid võivad mõjutada ühiskonnas valitsevad trendid erinevate erialade ja ametite populaarsuse suhtes. Selliseid hoiakud võib kujundada

elukutsete ja karjäärivõimaluste kujutamine meedias. Ühiskonnas kujunevad hoiakud võivad olla seotud ka sooliste stereotüüpidega, näiteks millised valikud on sobivad poistele ja millised tüdrukutele. (Cheryan *et al.* 2015) Ühiskond hõlmab erinevaid sotsiaalseid võrgustikke, kuhu kuuluvad sõbrad, tuttavad, kaasõpilased, õpetajad. Kõikide nende arvamus võib avaldada õpilase hariduslikele valikutele mõju. (Leach, Zepke 2005)

Õpilase valik haridustee jätkamise suhtes sõltub haridussüsteemi ja koolide poolt pakutavast. Kooli valik on seotud kooli poolt õpetatavate erialadega. Kui õpilasel on soov minna õppima kindlat eriala, siis võivad tal olla valikus mõned üksikud koolid, kus seda eriala on võimalik õppida. Samas on oluline ka kooli asukoht. Kui õpilane eelistab õppida kodulähedal, siis see võib piirata tema võimalusi erialavalikuks. (Kabanen 2013) Koolidel on erinev maine, mida mõjutab avalikkusele jagatav informatsioon koolides pakutava hariduse ja selle kvaliteedi kohta. Koolide valikut mõjutab statistika koolidest kõrgkoolidesse edasi õppima pääsemise ning koolilõpetajate edasise karjäärilase edukuse kohta. (Koning, Van der Wiel 2013)

Eelkõige ratsionaalse valiku, aga ka teiste teooriate kohaselt sõltuvad õpilase valikud kutsehariduse osas informatsioonist, mis õpilasele kättesaadav. Eesti andmetel saavad põhikooliõpilased kõige rohkem infot kutsehariduse kohta sõpradelt ja tuttavalt, millele järgnevad infoallikadena kutseõppeasutuste veebilehed, praegune kool, televisioon, sotsiaalmeedia ja ajakirjandus. Põhikooliõpilased hindavad oma teadlikkust kutsehariduse osas pigem heaks, kuigi umbes kolmandik õpilastest leiab, et on selle valdkonnaga halvasti või ei ole üldse kursis. (Pärtel, Petti 2013) Eesti gümnaasiumiõpilased saavad edasiste õppimisvõimaluste kohta kõige rohkem teavet õppeasutuste veebilehtedel. Sellele järgnevad avatud uste päevad, teabepäevad ja messid, ajakirjandus ning vanemad ja sugulased. (Mägi, Nestor, 2012) Nende tulemuste põhjal võib tuua välja selge erinevuse põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajate infoväljas. Põhikooli lõpetajate juures on tunduvalt olulisema tähtsusega sõbrad ja tuttavad ning senine kool, gümnaasiumiõpilased on aga info leidmisel rohkem iseseisvamad ja nad tuginevad rohkem õppeasutuste endi poolt väljastatavale infole.

1.4. Ülevaade varasemates uuringutes õpilaste hariduslike valikute kohta

Järgnevalt antakse ülevaade Eestis varem tehtud uuringutest õpilaste hariduslike valikute kohta. Nende uuringute juures keskendutakse põhikoolijärgsete haridusvalikute ja kutsekoolides õppimise kohta tehtud uuringutele. Gümnaasiumijärgseid haridusvalikuid käsitletakse vaid ulatuses, milles need on seotud kutseharidusasutustesse õppima asumisega.

Eestis on pikki aastaid olnud kutsehariduse maine võrdlemisi madal ning see on mõjutanud ja mõjutab siiani õpilaste valikuid kutsekooli astumise suhtes. Oma osa selles on hariduslikel traditsioonidel. Eestis on pikka aega olnud populaarne üldise laiapõhjalise hariduse omandamine. Sellist lähenemist on soodustanud Eesti liberaalne majanduskeskkond, mis on väärtustanud pigem laialdaste üldoskustega töötajaid. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2016) Kuigi kutseharidust peetakse kiiresti arenevaks valdkonnaks, siis on kutsehariduse kuvand siiani mõjutatud negatiivsetest stereotüüpidest. Näiteks on levinud seisukoht, et kutseharidus on mõeldud peamiselt neile, kelle võimed ei ole piisavad gümnaasiumis õppimiseks ja hiljem kõrghariduse omandamiseks. Õpilaste vanemad üldjuhul soovivad, et nende lapsed jätkaksid õpinguid gümnaasiumis, kui õpilaste hinded ja võime seda lubavad. Sellest tulenevalt paljud vanemad ei ole valmis heade õppetulemustega ja võimetega lastele soovitama haridustee jätkamist kutseõppeasutuses. (Pärtel, Petti 2013) Kutsehariduse negatiivse maine püsimisele aitab kaasa vähene edasiõppijate arv kutsehariduse omandanute seas. 2014.aastal jätkas pärast kutsehariduse omandamist õpinguid vaid 16% lõpetanutest. Sellel põhjusel võidakse tajuda kutseharidust kui tupikteed ehk leitakse, et kui inimene on kutsehariduse omandanud, siis tal on vähe võimalusi hiljem kõrghariduse omandamiseks. (Järve *et al.* 2016)

Eesti põhikoolijärgsete haridusvalikute uuringu tulemuste kohaselt on kutsekoolidesse õppima asujatel kõige olulisemaks haridustee valikut mõjutavaks motiiviks eriala meeldivus. Sealjuures mõjutab erialameeldivus hariduslike valikuid kutsekooliõpilastel rohkem kui nendel, kes kavatsevad haridusteed jätkata gümnaasiumis. Teisel kohal on tähtsuse poolest praegused hinded, mis võivad olla mõnedel juhtudel piiravaks motiiviks kooli ja erialavalikul. Ülejäänud motiivid olid nimetatud uuringu kohaselt tunduvalt väiksema tähtsusega. Kolmandal-neljandal kohal olid tähtsuse poolest tuttavate varasem õppimine valitud koolis ja sõpradega koos samasse kooli astumine. Sellele järgnesid keeloskus ja soovitud õppekeel, kooli lähedus, vanemate soov ning vanemate majanduslik olukord. Uuritud õpilased olid seisukohal, et nad langetasid oma edasiõppimise valiku lähtuvalt enda soovist, vaid 28% kutsekooli astujatest tõi siin välja vanemate

soovi ja mõju ja veelgi vähem oli neid, kes ütlesid, et nad langetasid valiku lähtudes kooli, õpetajate, sõprade, klassikaasaste või karjäärinõustajate soovituselt. (Must 2005)

Eesti põhikoolijärgsete haridusvalikute uuringu tulemuste kohaselt mõjutas lisaks õpilaste endaga seotud motiividele õpilaste valikuid ka vanemate haridustase. Kutsekooli eelistasid eelkõige õpilased kelle vanemate haridustase oli suhteliselt madal, kui vanemate haridustase oli kõrgem, siis eelistati rohkem õpingute jätkamist gümnaasiumis. Oluline on ka piirkonna sotsiaalne taust, sest kutseharidust eelistasid rohkem õpilased, kes on pärit piirkondadest, kus töötab suhteliselt vähem valgekraesid. Need tulemused näitavad, et keskkond ja sotsiaalsed kontaktid mõjutavad õpilase valikut kutsekooli ja gümnaasiumi vahel. (Must 2005) Ka 2010.aastal läbiviidud Eesti üliõpilaskonna uuringu tulemused näitavad seda, et kõrgkoolis õppimine on seotud perekonna sotsiaalmajandusliku taustaga. Madala sotsiaalmajandusliku taustaga peredest pärit õpilased on sagedamini juba nooremas eas otsustanud, et nad kõrgkooli õppima ei asu ja sellel põhjusel asunud omandama kutseharidust. (Mägi *et al.* 2010) Perekonna olulist rolli kutsehariduse alaste valikute osas kinnitavad ka Kabanen (2013) tulemused Järvamaa Kutsehariduskeskusesse õppima asunute suhtes. Kuigi õpilased leidsid selles uuringus, et nad langetasid oma põhikoolijärgse haridusvaliku peamiselt iseseisvalt, mõjutasid seda perekonna materiaalsed võimalused. Pärast põhikooli edasi õppima minekuga võivad kaasnedä kulutused transpordile ja eluasemele, mis mõjutavad kooli valikut. Samuti avaldas perekond mõju läbi ootuste õpilase suhtes. Õpilase valikuid mõjutab soov vanemate ootustele vastata ning hirm läbikukkumise eest. Kutsekooli õppima asumine on osadel õpilastel ajendatud soovist igal juhul keskharidus omandada ning osa õpilasi tajub, et gümnaasiumi kaudu keskhariduse omandamisel on suurem risk õpinguid katkestada.

Faktum Ariko 2013.aastal läbiviidud kutsehariduse maineuuringu tulemused üldjoontes kinnitavad kaheksa aastat varem tehtud põhikoolijärgsete haridusvalikute uuringu tulemusi. Ka selle uuringu kohaselt on kõige olulisemaks erialavalikut kujundavaks motiiviks huvi õpitava eriala suhtes. Teisel kohal olid aga õppimistingimused koolis ja kolmandal kohal õpilaste praegused õppetulemused. Nendele motiividele järgnesid kooli asukoht, vanemate soovitusel, kodune majanduslik olukord, sõprade soovitusel ja kõige vähem olulisemana õpetajate soovitusel. (Pärtel, Petti 2013)

Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS poolt läbiviidud kutsekoolide vilistlaste uuringu tulemused näitavad samuti, et kutsekooli õppima asudes tehakse erialavalik peamiselt huvist eriala vastu. Sellele järgnesid valikukriteeriumitena eriala ja kooli maine, eriala seotus huvide või hobidega

ning eriala õppekeel. Selle uuringu kohaselt oli varasem õppeedukus suhteliselt vähe erialavalikut mõjutavaks motiiviks, mis näitab, et õppeedukus ilmselt mõjutab rohkem valikud kutsekooli ja gümnaasiumi vahel, kuid mitte niivõrd valikut kutsekoolis õpitava eriala suhtes. Kõige vähem mõjutasid kutsekoolis õpitavat eriala sõprade ja tuttavate soovitusel ning perekondlikud traditsioonid. Uuringu tulemused näitasid veel seda, et erialavalik sõltus õpilase vanusest. Nooremata kutsekooli sisse astunute erialavalikud ei olnud nii kindlad ning põhinesid rohkem juhuslikel asjaoludel. Vaatamata sellele olid enamus uuritud vilistlastest valitud erialaga siiski rahul või väga rahul. (Nestor 2012)

Faktum Ariko 2013.aasta uuringu tulemused näitavad, et gümnaasiumisse õppima asumine on eelistatud põhikoolijärgseks haridusvalikuks, sest 77% õpilastest soovib astuda gümnaasiumisse ja üksnes 18% kutsekooli. Kutsekooli astumine on suhteliselt populaarsemaks valikuks poiste seas. Rahvuse järgi eelistavad kutsekooli astumist suhteliselt rohkem mitte-eestlased. (Pärtel, Petti 2013) 2016. aasta seisuga on soolised ja rahvuslikud erinevuse hariduslikes valikutes endised. Näiteks suuremates linnades elavatest kodus eesti keelt rääkivatest tüdrukutest vaid 10% valib kutsehariduse. Samal ajal 60% Ida-Virumaal pärit ja kodus vene keelt rääkivates poistest läheb edasi õppima kutseõppeasutusse. (Haridus- ja Teadusministeerium 2016)

Valikut kutsekooli ja gümnaasiumi vahel mõjutavad ka elukoht ja vanemate sissetulek. Kutsekoolis õppimist eelistavad rohkem maapiirkondades elavad ja madalama sissetulekuga peredest pärit õpilased. Kutseõppeasutusse soovivad asuda pigem õpilased, kelle õppeedukus on enesehinnangu järgi keskmine või keskmisest madalam. Kõrgema õppeedukusega õpilased eelistavad gümnaasiumit. (Pärtel, Petti 2013) Tulemus, et kutseharidust eelistvad pigem madalama õppeedukusega õpilased, mõjutab negatiivselt kutsehariduse kvaliteeti ja ka kutsehariduse mainet. Kui kutsekoolidesse sattuvad õppima pigem madalama võimekusega õpilased, siis on koolidel keerulisem anda neile paremaid teadmisi. Madalama võimekusega inimesed on tõenäoliselt ka hiljem tööturul vähem edukamad ja see on üheks põhjuseks, miks kutseharidusega inimeste sissetulekud on madalamad võrreldes gümnaasiumi- ja kõrghariduse suuna valinutega. See omakorda tekitab ühiskonnas seisukohta, et kutsekooliharidusega ei ole võimalik hiljem kõrgemat palka teenida, mis omakorda vähendab võimekamate õpilaste soovi kutsekooli astuda. (Järve *et al.* 2016)

Kutsekooli õppima asumine võib olla ka gümnaasiumijärgseks haridusvalikuks. Sellel põhjusel on oluline kajastada ka Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS poolt läbiviidud keskkariduse

omandanute haridusvalikute uuringu tulemusi. Siiski on kutseharidussüsteemis jätkamine pärast keskhariduse omandamist Eestis suhteliselt ebapopulaarne valik. Seda plaanib teha kõigest 7% keskhariduse omandanutest. Ka selle uuringu tulemuste kohaselt on kõige olulisemaks erialavaliku motiiviks eriala huvitavus. Teisel kohal on tasuta õppevõimalus ja kolmandal kooli sisse saamise tõenäosus. Vanemate ja kaasõpilaste soovitusel ja eeskujul on gümnaasiumilõpetajate juures madala tähtsusega. See tulemus näitab, et kui õpilased on saanud vanemaks, siis ilmselt nad on muutunud oma haridusvalikutes veelgi iseseisvamaks. Samuti mõjutab gümnaasiumilõpetajate valikuid väga vähe kooli asukoht. Kui põhikooli järgselt omab kooli elukohalähedus veel märkimisväärset tähtsust, siis gümnaasiumilõpetajad on ilmselt tunduvalt rohkem valmis asuma õppima kodus kaugemale. Samas on gümnaasiumilõpetajate puhul endiselt võrdlemisi suure tähtsusega õpitulemused ja võimekus ehk soovitakse edasi õppida erialasid, milles arvatakse end tugev olevat. (Mägi, Nestor, 2012)

2. ÕPILASTE HARIDUSLIKE VALIKUTE MOTIIVIDE UURING

Bakalareusetöö teises peatükis esitatakse kutseõppeasutuste uuringu tulemused. Teine peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis kirjeldatakse uuringu läbiviimise meetodikat. Teises alapeatükis esitatakse uuringu tulemuste analüüs. Kolmandas alapeatükis tehakse uurimistulemuste põhjal järeldused.

2.1. Kutseõppeasutuste uuringu meetodika

Bakalareusetöös läbiviidavas uuringus lähtutakse kvantitatiivsest uuringust ja sellel eesmärgil viidi läbi Tallinnas asuvates kutseõppeasutustes uuring kooli ja eriala valikut mõjutanud motiivide kohta. Uuringu eesmärgiks oli selgitada välja motiivid õppeasutuse valikul, et tulevikus saaksid kutsekoolid suunata õppevõimaluste tutvustavat tegevust ja jõuda efektiivsemalt sihtrühmani.

Uuringus kasutatud küsitluse ankeet koosnes 17 küsimusest (vt Lisa). Ankeet on jaotatud kolme osasse. Esimese osas küsimused puudutasid kooli valikut. Selgitati välja õpilaste rahulolu õpitud kutseõppeasutusega, samuti kutseõppeasutuse valikut mõjutanud motiivid ja infokanalid, mille kaudu saadi teavet kutseõppeasutuse kohta. Ankeedi kolmandas osas olid küsimused erialavaliku kohta. Selle juures uuriti samuti rahulolu valitud erialaga, erialavalikut mõjutanud motiive ja infokanaleid, mille kaudu saada teavet erialavalikuks. Küsimustiku kolmanda osa küsimustega selgitati välja vastajate taustaandmed, vanus, sugu ning õpilase päritolu, kas Tallinnast ja Harjumaalt või mujal Eestist.

Küsitluse ankeet koostati paber kandjal. Selline ankeet võimaldas küsitluse kiiresti läbi viia ning tagas eeldatavasti kõrgema küsitlusele vastamise määra. Küsitluse ankeet täideti kohapeal umbes 10 minutiga, veebipõhisele ankeedile vastama hakkamine oleks ilmselt võtnud üliõpilastel kauem aega ning eeldatavasti oleks olnud keerulisem õpilasi sellele vastama motiveerida.

Küsitluse ankeet koostati eesti ja vene keeles vastavalt kooli õppekeelele. Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakoolis kasutati venekeelset ankeeti, Tallinna Transpordikoolis eestikeelset ning Tallinna Teeninduskoolis nii eesti- kui venekeelset ankeeti.

Enne küsitluse läbiviimist testiti küsimustikku, paluti täita küsimustikud kümnel Mehaanikakooli esimese kursuse õppijal selgitamiseks välja täitmisele kuluv aeg, küsimustiku nõrgad kohad ja vead ning küsimustiku üheti arusaadavus. Testi tulemusena muudeti osade küsimuste sõnastusi ja muudeti arusaadavamaks motiive uurivate küsimuste ja väidete sõnastused.

Uuringu üldkogumiks on Tallinna kutseõppeasutustes õppivad õpilased. Uuringu jaoks valiti välja kolm kutseõppeasutust milleks on Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakool, Tallinna Transpordikool ja Tallinna Teeninduskool. Koolide valik toimus mugavusvalimi põhimõttel.

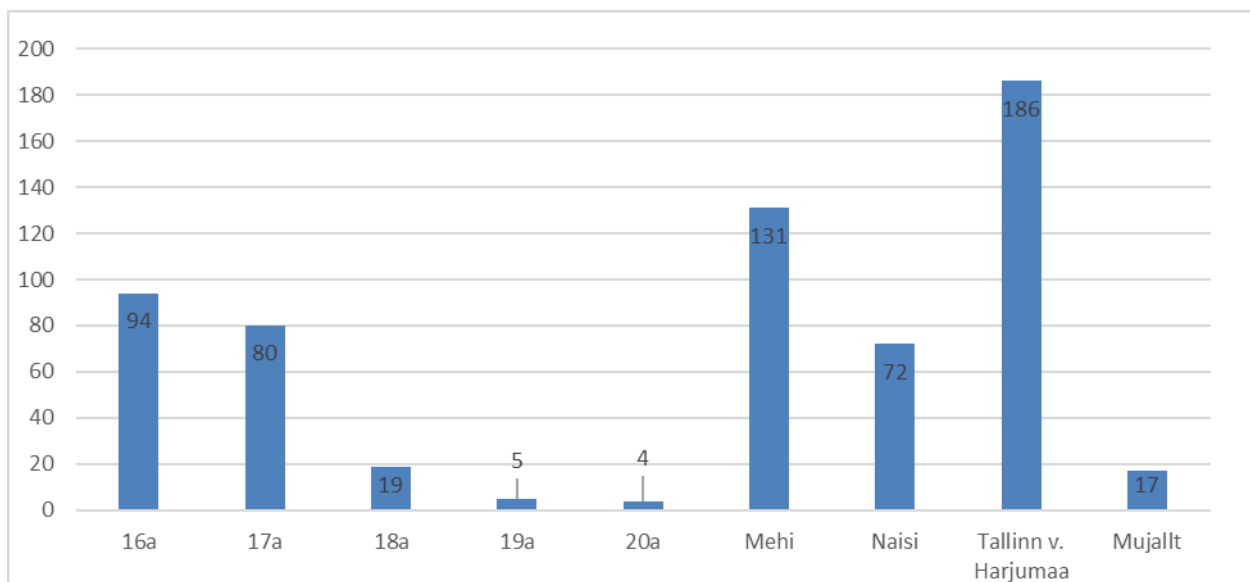
Uuring viidi läbi ajavahemikus 16.11 – 30.11.2015. Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakoolis ja Tallinna Transpordikoolis viidi küsitlus läbi koostöös õpetajatega, kes korraldasid küsimustike täitmise õpilaste poolt. Õpetajad jagasid küsimustikud tundide alguses õpilastele ja kogusid need hiljem kokku. Tallinna Teeninduskoolis viidi uuring läbi lõunavaheajal, kus õpilastele jagati küsitluslehed söökla kõrval.

Ühtekokku küsitleti 220 kutsekooli õpilast, 203 küsimustiku olid täidetud korrektselt ja 17 olid täidetud osaliselt ning neid ei saanud kasutada. Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakoolist saadi 100 korrektselt täidetud ankeeti, Tallinna Teeninduskoolist 53 ja Tallinna Transpordikoolist 50 korrektselt täidetud ankeeti. Korrektselt täidetud ankeetidest 101 olid eestikeelsed ja 102 venekeelsed.

Mehaanikakoolist laekus 100 korrektselt täidetud küsimustikku vene keeles. Mehaanikakoolis eestikeelsetel õppijatel paluti täita testiküsimustikud. Eestikeelseid õppijaid küsitleti Transpordikoolis, kust laekus 50 korrektselt täidetud küsimustikku ja Teeninduskoolist õnnestus saada 51 eestikeelset ja 2 venekeelset kasutuskõlbliku küsimustikku, seega küsitletute hulga oli eestlaseid ja venelasi võrdselt (102 venelast ja 101 eestlast).

Küsitlusele vastanute vanus jäi vahemikku 16-20 aastat. Kõige enam – 94 vastajat olid 16 aastat vanad; 80 vastanut olid 17-aastased; 18-aastaseid oli 19; 5 vastajat olid 19-aastased ja 4 20-aastased. Küsitlusele vastanutest 131 olid meessoost ja 72 naissoost. Vastajate soolise

ebavõrdsuse põhjustasid Mehaanikakooli õppijad, kus meessoost vastanuid oli 82 ja naissoost vastajad kõigest 18. Kuna küsitlus viidi läbi Tallinna kutsekoolides, oli ootuspärastelt kõige rohkem, 186 vastanut pärit Tallinnast või Harjumaaalt (Joonis 2). 16 inimest märkisid end pärit teistest Eesti maakondadest ja üks vastaja märkis end tulnud Soomest.

Joonis 2. Vastanute vanus, sugu ja päritolu
Allikas: autori koostatud

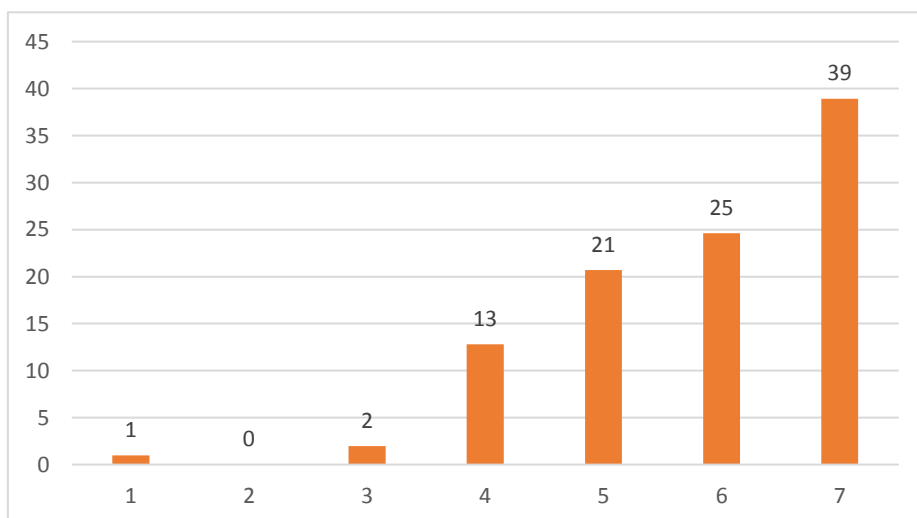
Küsitlustulemuste analüüsis kasutati tarkvarapakette MS Excel ja SPSS. Küsimuste vastuste kohta leiti sagedusjaotused ning hinnangute keskvaärtused, mida kujutati joonistel ja tabelites. Analüüs viidi läbi nii kõikide vastajate kohta kui ka eraldi meeste ja naiste kohta ning Tallinnast ja Harjumaalt ning mujalt pärit vastajate kohta.

Täiendavalt viidi töös läbi korrelatsioonanalüüs. Spearmani korrelatsioonikordajaga hinnati erinevate hinnangute seoseid küsitlusele vastanutele, eelkõige seda, kuidas on seotud rahulolu õpitava eriala ja valitud kutsehariduskeskusega ning kuidas on seotud nimetatud rahulolu info kättesaadavusega kutsehariduse osas. Kuna 5- ja 7- pallisel skaalal antud hinnanguid ei ole kohane lugeda pidevateks tunnusteks, siis kasutati Spearmani korrelatsioonikordajat.

2.2. Kutseõppeasutuste uuringu tulemused

Alljärgnevalt esitatakse küsitluse tulemused kolme teema kaupa. Esimesena õpilaste rahulolu õppeasutusega, seejärel õpilaste rahulolu valitud erialaga ja kolmandana õpilaste hinnangud info kättesaadavusele ja infokanalitele. Tulemuste esitus ei ole ranges vastavuses küsimuste järjekorraga ankeedis. Viimasena esitatakse korrelatsioonanalüüsi tulemused.

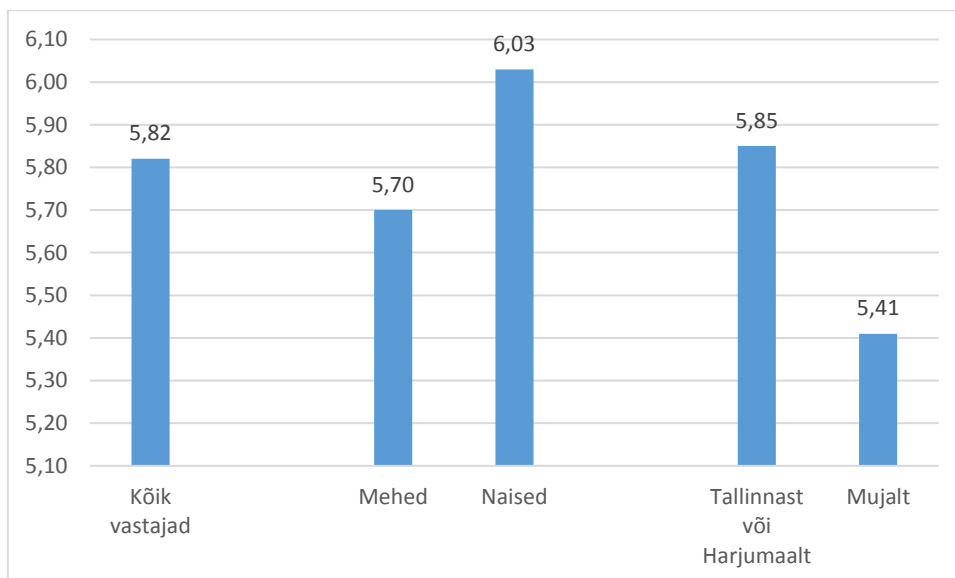
Küsitluse tulemused näitasid, et Tallinna kutsekoolide õpilased on kutseõppeasutuse valikuga rahul. Rahulolu hinnangute keskvärtus 7-pallisel skaalal on 5,82. 39% vastanutest andis 7-pallise ja 25% vastanutest 6-pallise hinnangu. (Joonis 3) Vähem kui 4-pallise hinnangu andis vaid 3% vastanutest, mis näitab seda, et peaaegu ei olegi küsitlusele vastanutes seas neid, kelle kohta võiks väita, et nad on õppeasutuse valikuga rohkem rahulolematud kui rahul.

Joonis 3. Vastajate hinnangud rahulolule kutseõppeasutuse valikuga 7-palli süsteemis (7 – täiesti rahul, 1 – üldse mitte rahul), % vastanutest

Allikas: autori koostatud

Rahulolus kutseõppeasutuse valikuga esinevad väikesed erinevused vastaja soo ja päritolu kohta. Naissoost vastajatel on keskmine rahulolu hinnang veidi kõrgem. Samuti on Tallinnast või Harjumaalt pärit vastanutel rahulolu õppeasutusega kõrgem kui mujalt Eestist pärit õpilastel. (Joonis 4)

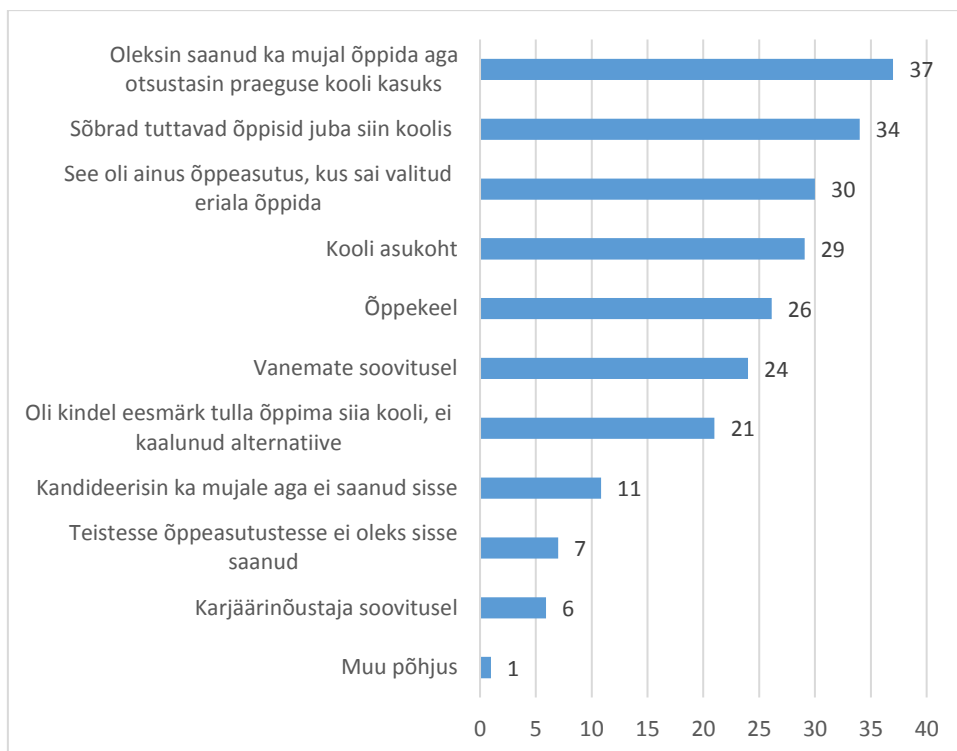

Joonis 4. Vastajate hinnangud rahulolule kutseõppeasutuse valikuga soo ja päritolu järgi 7-palli süsteemis (7 – täiesti rahul, 1 – üldse mitte rahul), hinnangute keskväärts
Allikas: autori koostatud

Õppeasutuse valiku osas nimetasid vastanud erinevaid motive ning tulemuste põhjal ei saa välja tuua ühte motiivi, mida oleks mainitud kõige sagedamini. 37% vastanutest märkis, et neil oleks olnud võimalus õppida ka teistes koolides, kuid otsustasid siiski praeguse kooli kasuks, mis tähendab, et paljudel õpilastel on kutseõppeasutuse osas valikuvõimalus, mitte ei ole tegemist olukorraga, kus oleks võimalik sisse saada vaid ühte kooli. Vaid 7% vastanutest leidis, et neil ei oleks võimalik teistesse õppeasutustesse sisse saada olnud ning 11% tunnistas, et nad kandideerisid teistesse õppeasutustesse, kuid neil ei õnnestunud sinna sisse saada. (Joonis 5)

34% küsitlusele vastanutest lähtus kooli valikul sõpradest ja tuttavatest, kes juba varem selles koolis õppisid. 30% vastanute puhul oli tegemist olukorraga, kus sooviti õppida eriala, mida on võimalik õppida vaid valitud õppeasutuses. 29% vastanutest mängis olulist rolli kooli asukoht ja 26% õppekeel.

Küsitluse tulemused näitavad, et enamik õpilasi kaalub kutseõppeasutusse sisse astumisel mitmete koolide vahel. Kõigest 21% märkis, et neil oli juba varasemalt kujunenud välja kindel valik õppeasutuse suhtes, mistõttu ei kaalutud teisi alternatiive.

Joonis 5. Õppeasutuse valiku motiivid, % vastanutest

Allikas: autori koostatud

Vastaja soo järgi saab välja tuua meeste ja naiste vahel suure erinevuse, mille kohaselt on naissoost õpilasele õpitav eriala tunduvalt olulisemaks õppeasutuse valiku motiiviks. 40% naissoost õpilastest märkis, et ainult valitud õppeasutuses oli võimalik soovitud eriala õppida. Sama seisukohta avaldas vaid 24% meessoost õpilastest. Samuti oli naissoost üliõpilaste seas rohkem neid, kes olid eelnevalt teinud kindla valiku ja ei kaalunud seetõttu alternatiive. (Tabel 1)

Meessoost õpilaste puhul oli suhteliselt tähtsamaks motiiv, et sõbrad ja tuttavad juba eelnevalt õppisid valitud koolis. Seda seisukohta väljendas 37% meessoost ja 29% naissoost õpilastest. Lisaks järgisid meessoost õpilased rohkem vanemate soovitusi ning nende jaoks oli suhteliselt tähtsamaks kooli valiku motiivika õppekeel.

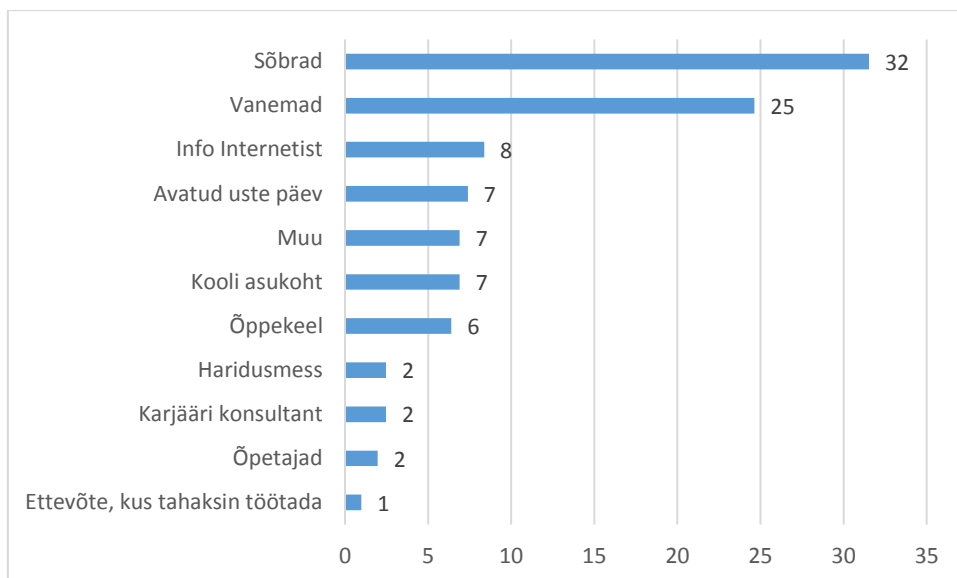
Tabel 1. Õppeasutuse valiku motiivid soo ja päritolu järgi, % vastanutest

	Mehed	Naised	Tallinnast või Harjumaalt	Mujalt
Oleksin saanud ka mujal õppida aga otsustasin praeguse kooli kasuks	38	35	37	35
Sõbrad/tuttavad õppisid juba siin koolis	37	29	35	24
Õppekeel	29	21	26	24
Vanemate soovitusel	27	18	24	24
Kooli asukoht	27	33	28	35
See oli ainus õppeasutus, kus sai valitud eriala õppida	24	40	30	29
Oli kindel eesmärk tulla õppima just siia kooli, ei kaalunud alternatiive	19	26	21	29
Kandideerisin ka mujale aga ei saanud sisse	17	0	11	6
Teistesse õppeasutustesse ei oleks sisse saanud	11	0	8	0
Karjäärinõustaja soovitusel	6	6	6	0

Allikas: autori koostatud

Tallinnas ja Harjumaal ning mujalt pärinevate õpilaste juures saab tuua olulisema erinevusena välja, et mujalt pärinevate õpilaste jaoks on suhteliselt olulisemaks kooli valikut mõjutanud motiiviks kooli asukoht. Samuti on mujalt pärit õpilaste seas rohkem neid, kes olid varasemalt kooli suhtes valiku langetanud ega kaalunud seetõttu alternatiive.

Kuna kooli valikut mõjutavaid motiive võib olla palju, siis küsiti õpilaste käest ka selle kohta, mis nende juures kooli valikut kõige rohkem mõjutas. Selles osas selgus, et kõige rohkem langetatakse valikut sõprade (32%) ja vanemate soovitude põhjal (25%). Väga vähestel juhtudel on peamiseks kooli valikut mõjutajateks õpetajad, karjäärinõustajad ning ka internetist saadav info on harvadel juhtudel kõige olulisemaks kooli valiku mõjutajaks (Joonis 6).

Joonis 6. Kõige rohkem õppeasutuse valikut mõjutanud motiiv, % vastanutest
Allikas: autori koostatud

Mees- ja naissoost õpilaste vahel on kooli valikut kõige rohkem mõjutanud motiivide osas vähe erinevusi. Sõltumata õpilase soost on esimesel kohal sõbrad ja teisel koha vanemad. Naissoost õpilaste puhul on mõnevõrra olulisem kooli asukoht ja avatud uste päev, meestel karjäärikonsultant ning ettevõtte, milles soovitakse töötada. (Tabel 2)

Tabel 2. Kõige rohkem õppeasutuse valikut mõjutanud motiiv soo ja päritolu järgi, % vastanutest

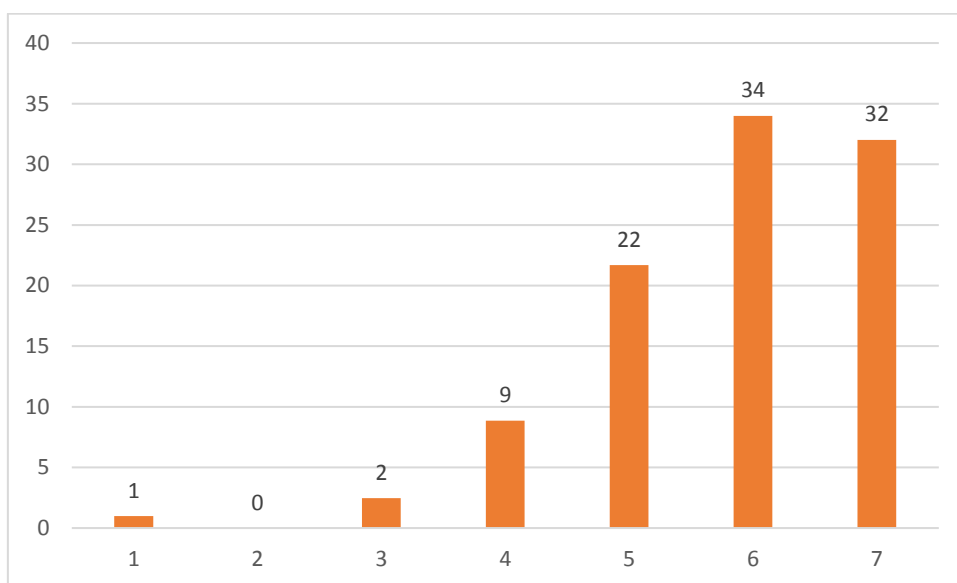
	Mehed	Naised	Tallinnast või Harjumaalt	Mujalt
Sõbrad	32	31	30	53
Vanemad	24	25	25	18
Info Internetist	8	8	9	0
Muu	8	6	7	6
Avatud uste päev	6	10	8	0
Kooli asukoht	5	10	6	18
Õppekeel	5	8	6	6
Karjääri konsultant	4	0	3	0
Haridusmess	3	1	3	0
Õpetajad	2	1	2	0
Ettevõtte, kus tahaksin töötada	2	0	1	0
Meedia	0	0	0	0

Allikas: autori koostatud

Õpilase päriolu järgi saab välja tuua, et väljaspool Tallinnat ja Harjumaad pärinevate õpilaste jaoks on ülekaalukalt kõige olulisemaks motiiviks sõbrad ning vanemad mõjuavad nende puhul kooli

valikut vähem. Väljaspool Tallinna ja Harjumaad pärit õpilaste jaoks on märgatavalt tähtsam ka kooli asukoht.

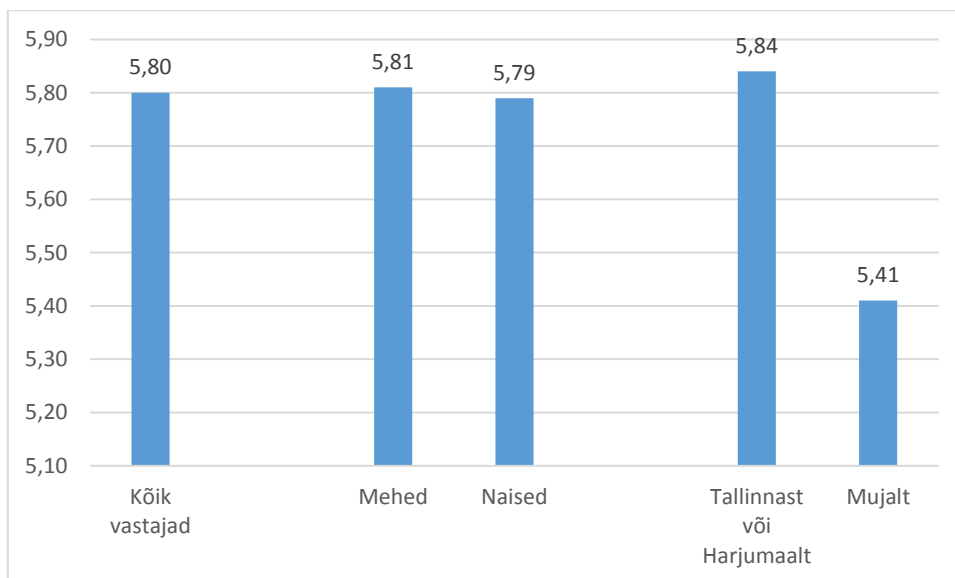
Küsitlusele vastanud õpilaste rahulolu õpitava erialaga saab samuti pidada kõrgeks. Eriala valiku hinnangute keskvärtus 7-pallisel skaalal on 5,80. Kõige rohkem (34%) oli neid, kes hindasid rahulolu erialaga 6-palliga, 32% vastanutest andis eriala osas 7-pallise hinnangu. Kokku ainult 3% vastanutest andis rahulolule erialaga hinnangu vahemikus 1-3 palli. (Joonis 7) Seega võib väita, et peaaegu ei olegi küsitlusele vastanutest neid, kelle kohta võiks väita, et nad on eriala valikuga rohkem rahulolematud kui rahul.

Joonis 7. Vastajate hinnangud rahulolule õpitava erialaga 7-palli süsteemis (7 – täiesti rahul, 1 – üldse mitte rahul), % vastanutest

Allikas: autori koostatud

Mees- ja naissoost õpilaste rahulolu õpitava erialaga on praktiliselt võrdne. Samal ajal on õpitava erialaga suhteliselt rohkem rahul Tallinnast ja Harjumaalt pärit õpilased. Neil on erialaga rahulolu hinnangu keskvärtus 5,84, samal ajal kui ülejäänud õpilastel on see 5,41. (Joonis 8)

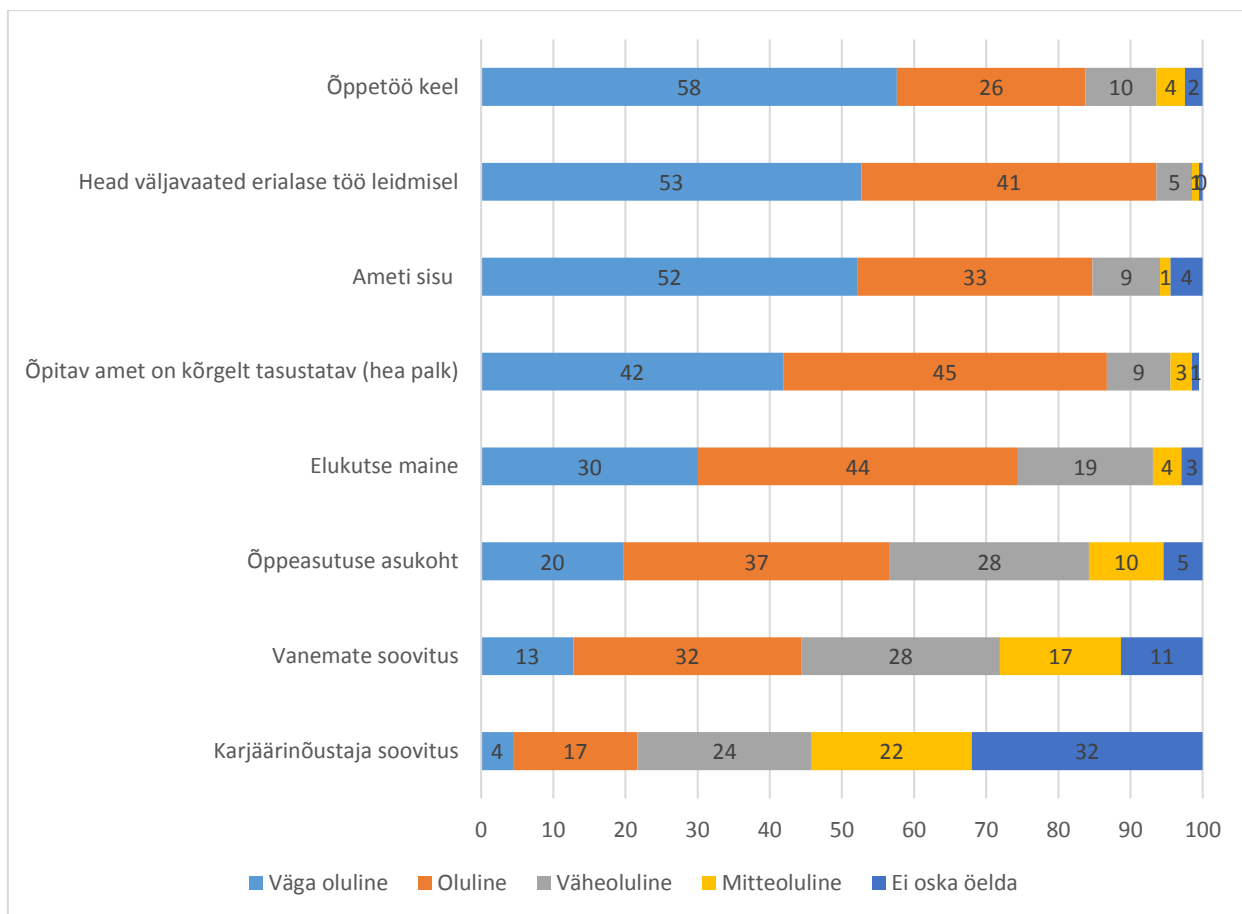
Joonis 8. Vastajate hinnangud rahulolule õpitava erialaga 7-palli süsteemis soo ja päritolu järgi (7 – täiesti rahul, 1 – üldse mitte rahul), hinnangute keskväärts

Allikas: autori koostatud

Kui õpilastel paluti anda hinnanguid motiivide olulisusele eriala valikul, siis kõige rohkem oli neid, kes pidasid väga oluliseks õppetöö keelt (58%) (Joonis 9). See tulemus näitab, et ilmselt on suurem osa õpilastest huvitatud õppimast vaid ühes keeles, näiteks eestikeelsed õpilased ilmselt ei valiks mingil juhul venekeelset eriala.

Teisel kohal oli eriala valiku juures motiivid, mis on seotud ametiga, millel antud eriala lõpetamine töötada võimaldab. 53% vastanute arvates on väga olulised head väljavaated erialase töö leidmisel ja 52% hinnangul on väga oluline ameti sisu. 42% vastas, et väga oluline on õpitava ameti kõrge töötasu. 30% arvates on väga oluline elukutse maine.

Ülejäänud motiive peeti eriala valiku juures vähem oluliseks. Kõige ebaolulisem nendest on karjäärinõustaja soovitus, mis 22% hinnangul on mitteoluline ja vaid 4% arvates väga oluline. Vanemate soovitus on 17% arvates mitteoluline ja 13% arvates väga oluline.

Joonis 9. Vastajate hinnangud motiivide olulisusele eriala valikul, % vastajatest
Allikas: autori koostatud

Järgnevas küsimuses paluti vastajatel anda täiendavalt 7-palli süsteemis hinnanguid eriala valiku motiividele. Siin osutusid kõige olulisemaks erialaga seotud motiivid (eriala sobivus või huvitavus, erialaga seotud kindel sissetulek ning arengu võimalused). Samuti hinnati kõrgelt eriala õppevõimaluste olulisust. Vähem tähtsaks peeti erialaga seotud prestiiži. (Tabel 3)

Tabel 3. Motiivide olulisus eriala valikul vastaja soo ja päritolu järgi 7-palli süsteemis, hinnangute keskväärts

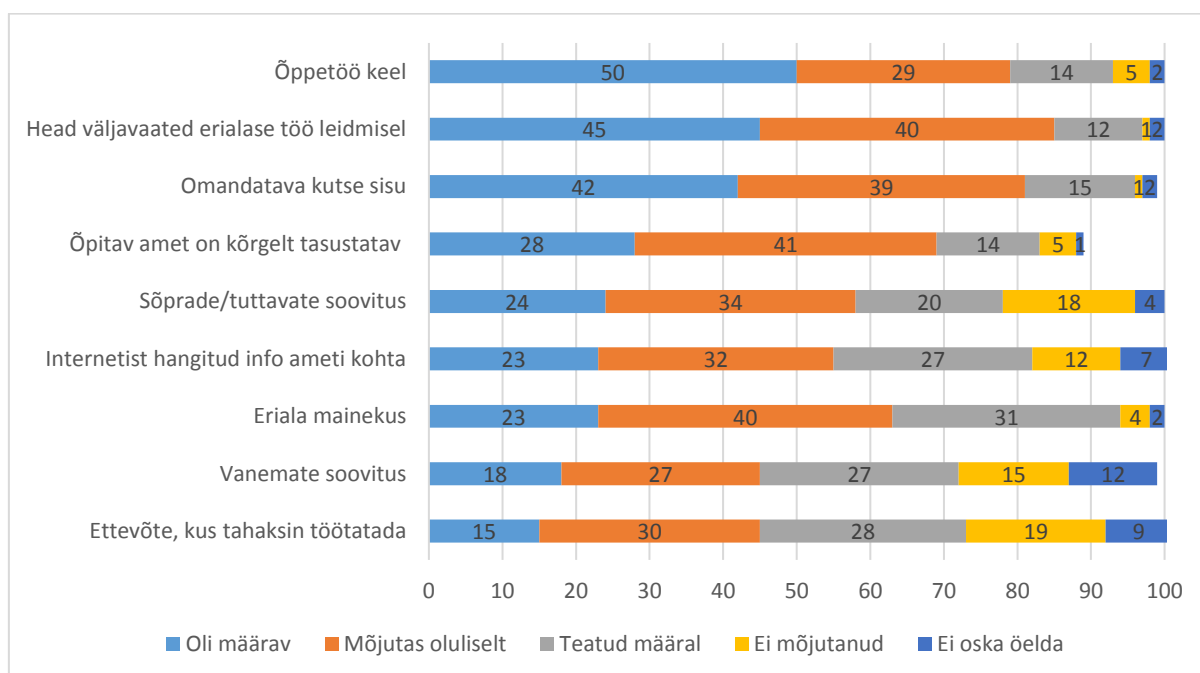
	Kõik vastajad	Mehed	Naised	Tallinnast või Harjumaalt	Mujalt
Eriala on sobiv või huvitav	6,07	5,96	6,28	6,09	5,88
Võimaldab arengut	6,01	5,88	6,24	6,02	5,94
Tagab kindla töö	6,00	5,92	6,14	6,01	5,82
Tagab kindla sissetuleku	6,00	6,08	5,85	5,99	6,00
Õppevõimaluste kättesaadavus	6,00	5,80	6,34	6,05	5,47
Prestiiž	5,44	5,26	5,64	5,44	5,47

Allikas: autori koostatud

Mees- ja naissoost õpilaste vahel on peamiseks erinevuseks, et meessoost õpilased soovivad rohkem õppida eriala, mis tagaks neile kindla sissetuleku. Naissoost õpilased peavad olulisemaks, et eriala oleks sobiv või huvitav, võimaldab arengut ja tagab kindla töö. Ka ametiga seotud prestiiži peavad naissoost õpilased tähtsamaks. Lisaks on naissoost õpilaste jaoks olulisem eriala õppevõimaluste kättesaadavus.

Tallinnast ja Harjumaalt pärinevaid õpilasi eristab mujalt pärit õpilastest peamiselt see, et Tallinnast ja Harjumaalt pärit õpilased peavad olulisemaks õppevõimaluste kättesaadavust. Mõningal määral peavad Tallinnast ja Harjumaalt pärit õpilased olulisemaks ka seda, et õpitav eriala tagaks kindla töö ning oleks huvitav ja sobiv.

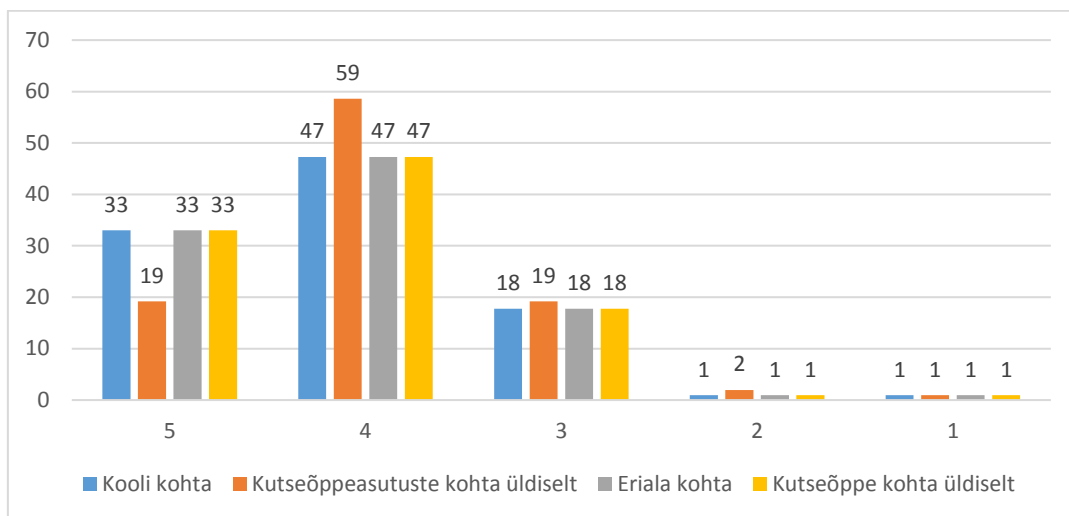
Lisaks eriala valikut mõjutavate motiivide olulisusele, küsiti vastajate käest ka seda, millised motiivid nende puhul eriala valikut mõjutasid. Selles osas leidis 50% vastanutest, et määrav oli õppetöö keel. 45% jaoks olid määravad head väljavaated erialase töö leidmisel ning 42% jaoks omandatava kutse sisu. Samal ajal mõjutas küsitlusele vastanute erialavalikut suhteliselt kõige vähem ettevõtte, kus soovitakse töötada ning vanemate soovitus. (Joonis 10)

Joonis 10. Eriala valikut mõjutanud motiivid, % vastajatest
Allikas: autori koostatud

Kui õpilastel paluti anda 5-palli süsteemis hinnanguid info kättesaadavusele kooli, kutseõppeasutuste, eriala aja kutseõppe kohta, siis kõige rohkem anti nende kõigi nelja kohta 4-

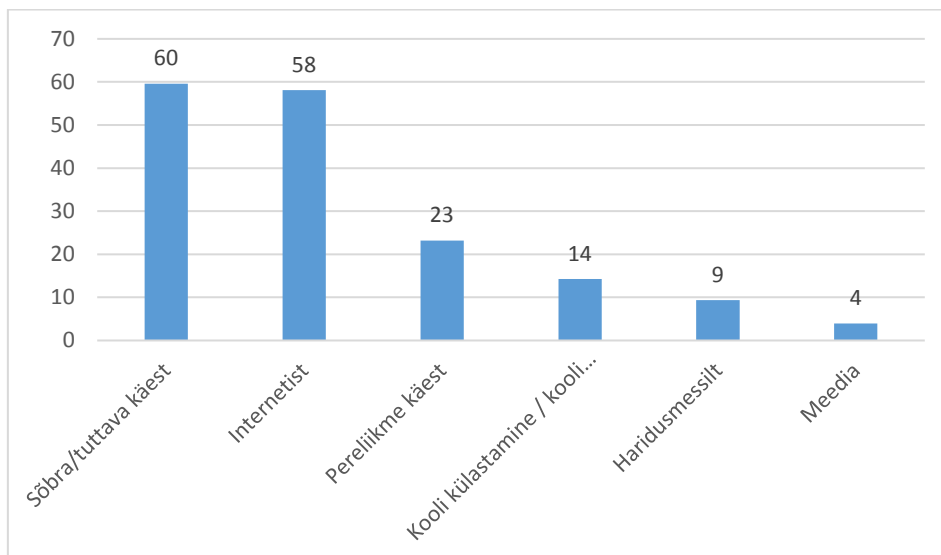
paljuseid hinnanguid. Hinnangud info kättesaadavusele kooli, eriala ja kutseõppe kohta olid väga sarnased. Info kättesaadavust kutseõppeasutuste kohta üldiselt hinnati veidi madalamalt. (Joonis 11)

Joonis 11. Hinnangud info kättesaadavuse kohta 5-palli süsteemis (5 – väga hea, 1 – väga halb), % vastanutest

Allikas: autori koostatud

Praeguse kooli kohta on küsitlusele vastanud saanud kõige rohkem infot sõprade ja tuttavate käest (60%) ning internetist (58%). Tunduvalt vähem on neid, kes on saanud infot pereliikete käest (23%) ning meedia ja haridusmessid on selles osas vähem levinud infoallikas. (Joonis 12)

Joonis 12. Infoallikad, kust saadi praeguse kooli kohta infot, % vastanutest

Allikas: autori koostatud

Ka haridusvõimaluste ja eriala kohta saadi kõige rohkem infot sõbradelt-tuttavatelt ning internetist. Eriala kohta saadi mõnevõrra rohkem infot internetist, haridusvõimaluste juures olid sõbrad-tuttavad ning internet võrdse sagedusega. Eriala osas info saamise juures on mõnevõrra rohkem levinud info saamine pereliikmetelt. Ülejäänud infokanaleid kasutatakse haridusvõimaluste ja eriala kohta info saamiseks väheste õpilaste poolt.

Tabel 4. Infoallikad haridusvõimaluste ja eriala kohta info saamisel, % vastanutest

	Haridusvõimalused	Eriala
Sõbra/tuttava käest	39	57
Internetist	38	67
Pereliikme käest	19	32
Haridusmessilt	7	9
Kooli külastusest / kooli esindajalt	6	5
Meediast	3	11
Kusagilt mujalt	0	4

Allikas: autori koostatud

Töös viidi läbi ka korrelatsioonanalüüs, millega hinnati rahuolu ja info kättesaadavuse näitajate vahelisi seoseid. Tulemused on esitatud Tabelis 5 asuvast korrelatsioonimaatriksis.

Tabel 5. Rahuolu ja info kättesaadavuse näitajate vahelised Spearmani korrelatsioonikordajad

		1	2	3	4	5
1	Rahuolu õppasutusega					
2	Rahuolu erialaga	0,496				
3	Info kättesaadavus kooli kohta	0,455	0,191			
4	Info kättesaadavus kutseõppeasutuste kohta	0,301	0,162	0,568		
5	Info kättesaadavus õpitava eriala kohta	0,447	0,338	0,578	0,510	
6	Info kättesaadavus kutseõppe kohta	0,238	0,273	0,528	0,529	0,663

Allikas: autori koostatud

Kõigi nelja info kättesaadavuse näitaja (kool, kutseõppeasutuse, õpitava eriala ja kutseõppe kohta) vahelised Spearmani korrelatsioonikordajad on positiivsed ja vahemikus 0,51-0,66. Siit järeldub, et õpilased, kes tajuvad info kättesaadavust ühe kutsehariduse aspekti kohta kõrgena, võivad tajuda info kättesaadavust kutsehariduse teiste aspektide kohta samuti kõrgena.

Õppeasutusega ja erialaga rahulolu vahel esineb positiivne keskmise tugevusega korrelatsioon ($\rho = 0,496$). See näitab, et õpilased, kes on rohkem rahul õppeasutusega, võivad olla suhteliselt rohkem rahul ka valitud erialaga.

Õppeasutusega ja erialaga rahulolu näitajad on positiivses seoses info kättesaadavuse näitajaga, kuigi seosed on erineva tugevusega. Rahulolu õppeasutusega on kõige rohkem seotud hinnanguga info kättesaadavusele kooli kohta ($\rho = 0,455$) ja õpitava eriala kohta ($\rho = 0,447$). Need tulemused näitavad, et kui õpilased tajuvad info kättesaadavust kõrgemana, siis nad võivad olla rohkem rahul valitud erialaga.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Uuringu tulemuste valguses võib väita, et õpilased on teinud enda jaoks sobivaid hariduslikke valikuid, mida nad vähemalt praegu ei kahetse. Töö tulemused ei võimalda anda hinnangut selle koha kuivõrd kaalutletud need valikud on olnud, kuid enamiku õpilaste vastustest selgub, et nad on valinud mitmete alternatiivide vahel ning väiksem osa õpilastest on juba varasemalt teinud kindla valiku kutseharidusasutuse osas.

Töö tulemused näitavad seda, et enamikel õpilastel on võimalik valida mitmete erinevate kutseõppeasutuste vahel. Vaid väikesel osal õpilastel on probleemiks, et võimalused soovitud kooli sisse saada, piiravad valikuvõimalusi. Selles osas on käesoleva uuringu tulemused erinevad Must (2005) uurimistulemustest, mille kohaselt on õpilaste hinded suhteliselt sagedaseks kutseõppeasutuse valikut mõjutavaks motiiviks. Samas on Nestor (2012) varasemalt jõudnud tulemusele, et õppeedukus mõjutab põhiliselt valikut kutsekooli ja gümnaasiumi vahel ja mitte niivõrd valikut erinevate kutsekoolide vahel. Töö autori arvates väljendavad käesoleva töö tulemused seda, et Eestis on kutseharidusasutusse võrdlemisi lihtne sisse saada, millest tulenevalt on enamikel õpilastel palju valikuvõimalusi.

Kuna töö tulemused näitavad, et kutsehariduse valikute osas on väga olulise tähtsusega sõprade ja tuttavate seisukohad, siis kinnitavad need tulemused sotsiaalsete motiivide tähtsust teismelistel, millest tingituna sageli järgitakse sõprade eeskujut (Gentina *et al.* 2014). Ka käesoleva töö tulemused näitavad, et paljud õpilased on asunud õppima kutseõppeasutusse, kus nende sõbrad juba varem õpivad. Käesoleva töö tulemused on selles osas erinevad Eesti põhikoolijärgsete

haridusvalikute uuringust (Must 2005), mis näitas sõprade ja tuttavate tagasihoidlikku rolli valikute langetamisel. Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS poolt läbiviidud kutsekoolide vilistlaste uuringu tulemused näitasid samuti, et sõprade roll hariduslike valikute osas on väike ja et vanemate seisukoht on selles osas olulisem kui sõprade oma (Nestor 2012) Bakalaureusetöö tulemused aga näitavad, et sõbrad mõjutavad hariduslikke valikuid rohkem kui vanemaid. Töö autor on seisukohal, et uus teismeliste põlvkond võib olla varasemate põlvkondadega võrreldes vähem iseseisvam. Sellest tulenevalt joondutakse oma valikutes rohkem sõpradest ja vanematest.

Kooli poolt õpetatav eriala mõjutab õpilaste valikut siis, kui soovitakse õppida eriala, mida ei ole võimalik mitmetes koolides õppida. Must (2005) järgi oli eriala meeldivus kõige olulisemaks haridusvalikut mõjutavaks motiiviks. Käesoleva töö tulemused ei võimalda otseselt võrrelda, kas õpilased valivad kutsekooli rohkem lähtuvalt sõprade ja vanemate soovitudest või eriala meeldivusest. Võimalik, et eriala mõnevõrra väiksem tähtsus kutseharidusasutuse valikul on seotud sellega, et mitmed koolid õpetavad samasid erialasid.

Oluliseks kutseharidusasutuse valikut mõjutavaks motiiviks osutus veel kooli asukoht. See on vähem olulisem Tallinnast ja Harjumaalt pärit õpilastel ja olulisem mujalt Eestist pärit üliõpilastelt. Töö autor arvab, et kui mujalt Eestist tullakse Tallinnasse kutsekooli õppima, siis on see üsna tugevalt seotud sooviga õppida Tallinnas, vastasel juhul oleks õpilased omandanud kutseharidust oma kodukohale lähemal. Võimalik, et Tallinnasse kutsekooli õppima asumist soodustavad selle kutsekoolide kõrgemini tajutav kvaliteet või ka soov Tallinnas elada, kuid seda töös täpsemalt ei uuritud.

Töö tulemused näitavad, et õpilased valivad eriala nii selle meeldivuse kui edasiste töövõimaluste kohaselt. Varasemad uuringud on rõhutanud eriala meeldivust või huvi selle suhtes (Must 2005; Pärtel, Petti 2013; Nestor 2012; Mägi, Nestor, 2012) Bakalaureusetöö tulemused aga näitavad, et väga tähtsal kohal on ka edasised töövõimalused. Autori arvates võivad need tulemused viidata võimalusele, et õpilased on muutnud pragmaatilisemaks ning lisaks sellele, et õpitav eriala oleks huvitav, pööratakse tähelepanu sellele, milliseid tulevikuvõimalusi selle eriala omandamine pakub. Kuna töö tulemused näitavad, et paljud õpilased, eriti meessoost, peavad väga oluliseks töö ja sissetulekut teenimise võimalusi, siis võib väita, et nende õpilaste valikud vastavad ratsionaalse valiku teooriale (Maile 2004)

Töö tulemused näitavad ka õppekeele suurt tähtsust eriala valikult. Töö autori arvates näitab see tulemus, et enamasti õpilasi soovib kutseharidust omandada kindlasti kas eesti keeles või vene keeles (enamasti emakeeles) ning eriti ei soovita kutseharidust omandada teises keeles. Õppekeel on ka varasemates uuringutes olnud võrdlemisi oluliseks eriala valikut mõjutavaks motiiviks (Must 2005; Nestor 2012).

Töö tulemused näitavad seda, et see, kuidas õpilased tajuvad info kättesaadavuses kutsehariduse kohta. Need tulemused väljendavad informatsiooni olulisust teadlike valikute tegemisel. Ka Germeijs ja Verschueren (2006) karjäärivalikute mudel kirjeldab info tähtsust karjäärivalikute tegemisel. Infopuudust kui probleemi rõhutab ka ratsionaalse valiku teooria, mille kohaselt vähesel informeerituse tõttu ei pruugi inimesed olla teadlikud kõikidest enda valikuvõimalustest (Maile 2004)

Töö tulemuste põhjal saab Tallinna kutseharidusasutustele esitada järgmised ettepanekud:

- Turunduskommunikatsioonis on kõige olulisem pöörata tähelepanu interneti kaudu jagatavale infole kutsehariduse kohta, see on tunduvalt olulisem kui info edastamine meediasse ja osalemine haridusmessidel;
- Soodustada õpilaste poolt soovitude andmist oma tutvusringkonnas, rakendada õpilasi turundustegevustesse, mille kaudu nad oleksid oma tutvusringkonnas nähtavad. Sõprade soovitusel kutsekooli suhtes on väga olulised;
- Tutvustada õpetatavaid erialasid ja näidata õpilastele viise, kuidas erialadel õppimine on huvitav ja meeldiv;
- Teadvustada õpilasi karjäärivõimalustest pärast erialade lõpetamist, näidata õpilastele võimalusi, kuidas pärast iga eriala lõpetamist on võimalik leida endale kindel ja tasuv töökoht.

Nende ettepanekute järgimine võimaldab autori hinnangul kutsekoolidel vastata paremini sisseastujate ootustele. Samuti aitab ettepanekute järgimine eeldavasti paremini konkureerida sisseastujate pärast.

KOKKUVÕTE

Motivatsiooni võib pidada inimeste käitumist suunavaks jõuks. Motivatsioon algab vajadustest. Vajadusi on inimesel palju ning need on erineva tähtsusega. Vajaduste tähtsuse erinevust on püüdnud selgitada mitmed teooriad, mis käsitlevad vajaduste hierarhilisust. Hariduse omandamine ei ole kindlasti inimese baasvajadus ning see vajadus kujuneb inimesel elu jooksul. Samas võimaldab hariduse omandamine rahuldada mitmeid vajadusi sissetuleku, eneseteostuse, prestiiži jne osas. Rahuldamata vajadustest kujunevad motiivid, mille kogumit nimetatakse motivatsiooniks. Motivatsioonist ajendatuna tegutseb inimene eesmärkide saavutamise nimel. Kuna ühed eesmärgid saavutatakse ning inimese vajadused muutuvad, siis on ka motivatsioon ise muutuv.

Kutsehariduse osas valikute langetamisel on oluline arvestada, et neid valikuid teevad teismelised sotsiaalsete motiivide ajendil, teismeliste on olulised eneseväljendus ja kuuluvustunne. Samuti langetavad teismelised valikuid kiiremini kui täiskasvanud, olles vähem kaalutlevad. Teismelised kalduvad rohkem lähtuma emotsionaalsetest motiividest. Hariduslike valikute tegemisel võib olla probleemiks teismeliste vähene valmisolek selleks.

Haridusvalikud on seotud karjäärivalikutega, sest omandatav haridus mõjutab inimese karjäärivalikuid. Karjäärivalikuid selgitavad mitmed teooriad. Karjäärivaliku protsess on järkjärguline ning karjäärile orienteerumise ja info kogumise kaudu jõutakse lõpliku valikuni. Inimese hariduslike valikuid mõjutavad tema kokkupuuted keskkonnaga. Karjäärivalikuid mõjutavad nii perekond, ühiskond kui ka haridussüsteem.

Eestis varem läbiviidud uuringud on näidanud, et eriala meeldivus on väga oluliseks valikuks kutsehariduse osas. Valikuid mõjutavad ka õppimistingimused ja majanduslikud võimalused. Senised uuringud on näidanud, et sõprade ja vanemate soovitusel eriala valikul ei ole kõige olulisemad, eelkõige otsustavad õpilased enda isiklike kaalutluste põhjal. Varasemad uuringud on näidanud, ka seda, et valikut kutsekoolis õppida mõjutab perekonna sotsiaalmajanduslik taust.

Kutsekoolides õppimist eelistavad õpilased, kelle vanemate haridustase on madalam, kes elavad maapiirkondades. Rahvuse järgi eelistavad kutsekooli astumist suhteliselt rohkem mitte-estlased.

Bakalareusetöös viidi läbi küsitlus kolme Tallinna kutseharidusasutuse õpilaste seas. Küsitluse tulemusena laekus 203 korrektselt täidetud ankeeti.

Kutseharidusasutuse valikut kõige rohkem mõjutanud motiivideks osutusid sõprade ja tuttavate õppimine samas koolis, kooli poolt õpetatavad erialad, kooli asukoht ja kooli õppekeel. Karjäärinõustajate soovitusel mõjutasid õpilaste valikuid harva ning õpilaste vanemad olid haridusasutuse valiku juure vähem oluliseks motiiviks kui sõbrad. Kõige olulisemaks haridusasutuse valikut mõjutavaks motiiviks osutusid sõbrad. Sõprade ja vanemate soovitusi järgisid kõige rohkem meessoost õpilased, samal ajal kui naissoost õpilastel oli kutseharidusasutuse valik suhteliselt rohkem mõjutatud koolis õpetatavate erialade poolt. Enamikul õpilastel oli võimalik valida mitmete koolide vahel ning õppedukus ei olnud kooli valikut piiravaks motiiviks.

Erialavaliku juures on üheks olulisemaks motiiviks õppekeel, selle kõrval eriala meeldivus ning erialaga seotud töövõimalused (kindel töö ja sissetulek). Eriala valiku juures on vanemate ja karjäärinõustajate soovitusel vähem olulised. Mees- ja naissoost õpilaste vahel on peamiseks erinevuseks, et meessoost õpilased soovivad rohkem õppida eriala, mis tagaks neile kindla sissetuleku. Naissoost õpilased peavad olulisemaks, et eriala oleks sobiv või huvitav, võimaldab arengut ja tagab kindla töö.

Uuringus osalenud õpilased hindasid info kättesaadavust kutsehariduse kohta heaks. Kõige rohkem infot saadakse sõpradelt ja internetist. Kolmandal kohal on infoallikate hulgas pereliikmed. Meedia, haridusmessid ja koolide külastamine on infoallikatena vähese tähtsusega.

Töö tulemuste põhjal esitas autor ettepanekud Tallinna kutseharidusasutusele. Turunduskommunikatsioonis on kõige olulisem pöörata tähelepanu internetile ning vähem tähelepanu traditsioonilisele meediale ja haridusmessidele. On oluline et õpilased tutvustaksid kutsekooli oma tutvusringkonnas. Vajalik on näidata, et õpitavad erialad on huvitavad ja meeldivad ning, et nende lõpetamise järel on võimalik leida endale kindel ja tasuv töö.

SUMMARY

MOTIVES OF EDUCATIONAL CHOICE ON THE EXAMPLE OF TALLINN VOCATIONAL SCHOOLS

Lauri Veso

Educational institutions compete for students, as students may choose to which school they apply. That competition is present both for the second and third level of education. Vocational schools offer educational services students, so that from the marketing point of view, students are consumers of these services. Vocational schools compete with each other and with high schools. To be successful in the competition, vocational school need information about how students make their educational choices. Vocational schools need to know, which arguments students consider when choosing their school and specialty.

The aim of the thesis is to find out, which motives affect the choice of school and specialty for Estonian vocational school entrants. For achieving that aim, the author has defined following research tasks:

- To explain, how needs and motives influence peoples' choices;
- To highlight the specific features of choice process for teenagers;
- To give an overview of the most important theoretical models of educational choice;
- To introduce the results of the previous research about Estonian vocational school entrants;
- To conduct a survey among vocational students in Tallinn;
- To analyze the results of the survey and draw conclusions;
- To make proposals to vocational schools in Tallinn in order to increase competitiveness;

The results of the vocational school survey were analyzed in the thesis. The survey included students from there vocational schools in Tallinn. The survey instrument was a written questionnaire about students' opinion on school and specialty choice. 203 students responded to the survey.

It was found that vocational school students in Tallinn area satisfied with the chosen school and specialty. The results of the correlation analysis show that satisfaction with school is related to satisfaction with specialty. Female students have higher satisfaction with schools. Students from Tallinn and Harju County are more satisfied with school and specialty than students from other regions.

Choice of school is mostly influenced by friends, who already study at the same school. The specialties taught in the school, location of the school and study language were also important. The advice from career specialist and parents had less impact on the choice of school than friends' opinion. Friends' and parents' advice had more impact on male students' choice, while female students were more influenced by specialties taught in the school. Most students had options to enter several school and academic achievement was not a limiting factor for school choice.

Choice of specialty was mostly affected by study language, which was followed by the attractiveness of the specialty and job options (employment and income). Advice from parents and career specialist has little influence. The main difference between male and female students is that male students are more interested in specialties with guarantee them stable income. For female students, it is more important that the specialty is suitable or interesting to them.

The participants of the survey found that the availability of information about vocational education is good. The most important information sources are friends, internet and family members. Media, educational fairs and visiting schools have little importance. Students, who are more satisfied with the availability of information are more satisfied with their educational choices.

The author made proposals to vocational schools in Tallinn. According to these proposals, schools' marketing communication should focus to internet and less to traditional media and educational fairs. It is important to keep student satisfaction high and to encourage word-of-mouth marketing. Schools should emphasize that their specialties are interesting and that they offer good job possibilities.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Alderfer, C. P. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(2), 142-175.
- Angulo, F., Pergelova, A., & Rialp, J. (2010). A market segmentation approach for higher education based on rational and emotional factors. *Journal of Marketing for Higher Education*, 20(1), 1-17.
- Cassidy, C., Kreitner, B. (2009). *Supervision: Setting People Up for Success*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Caulton, J. R. (2012). The development and use of the theory of erg: A literature review. *Emerging Leadership Journeys*, 5(1), 2-8.
- Cheryan, S., Master, A., & Meltzoff, A. N. (2015). Cultural stereotypes as gatekeepers: increasing girls' interest in computer science and engineering by diversifying stereotypes. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-8.
- Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M. (2001). Extrinsic rewards and intrinsic motivation in education: Reconsidered once again. *Review of Educational Research*, 71(1), 1-27.
- Gati, I., & Saka, N. (2001). High School Students' Career-Related Decision-Making Difficulties. *Journal of Counseling & Development*, 79(3), 331-340.
- Germeijs, V., & Verschueren, K. (2006). High school students' career decision-making process: Development and validation of the study choice task inventory. *Journal of Career Assessment*, 14(4), 449-471.
- Gentina, E., Butori, R., Rose, G. M., & Bakir, A. (2014). How national culture impacts teenage shopping behavior: Comparing French and American consumers. *Journal of Business Research*, 67(4), 464-470.
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2016). *Haridus- ja Teadusministeeriumi aasta-analüüs 2016*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Hirschi, A., & Läge, D. (2007). The relation of secondary students' career-choice readiness to a six-phase model of career decision making. *Journal of Career Development*, 34(2), 164-191.
- Järve, J., Seppo, I., Räis, M. L. (2016). *Põhikoolijärgsed haridusvalikud*. Tartu: Eesti rakendusuurigute keskus CentAR, Haridus- ja Teadusministeerium

- Kabanen, K. (2013). Põhikoolist kutsekooli – perekond haridusvaliku mõjutajana. Tallinna Ülikool (magistritöö)
- Koning, P., & Van der Wiel, K. (2013). Ranking the schools: How school-quality information affects school choice in the Netherlands. *Journal of the European Economic Association*, 11(2), 466-493.
- Kotler, P., Wong, V., Saunders, J. Armstrong, G. (2008). Principles of Marketing . Harlow: Pearson Education
- Leach, L., & Zepke, N. (2005). Student decision-making by prospective tertiary students. A review of existing New Zealand and overseas literature. Report to the Ministry of Education. New Zealand.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. *Career choice and Development*, 4, 255-311.
- Lin, Y. G., McKeachie, W. J., Kim, Y. C. (2003). College student intrinsic and/or extrinsic motivation and learning. *Learning and Individual Differences*, 13(3), 251-258.
- Lovenheim, M. F., & Reynolds, C. L. (2013). The effect of housing wealth on college choice: Evidence from the housing boom. *Journal of Human Resources*, 48(1), 1-35.
- Lustig, D. C., Xu, Y. J., & Strauser, D. R. (2017). The influence of family of origin relationships on career thoughts. *Journal of Career Development*, 44(1), 49-61.
- Maile, S. (2004). School choice in South Africa. *Education and Urban Society*, 37(1), 94-116.
- Mangleburg, T. F., Doney, P. M., & Bristol, T. (2004). Shopping with friends and teens' susceptibility to peer influence. *Journal of Retailing*, 80(2), 101-116.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Massicotte, M. C., Michon, R., Chebat, J. C., Sirgy, M. J., & Borges, A. (2011). Effects of mall atmosphere on mall evaluation: Teenage versus adult shoppers. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 18(1), 74-80.
- McClelland, D. C. (1987). Human Motivation. New York: Press Syndicate of University of Cambridge
- Must, O. (2005). Põhikoolijärgse hariduse valikudilemmad. Uurimuse aruanne. Tartu Ülikool. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40780/KHaridus_valikudilemmad.pdf
- Mägi, E., Lill, L., Kirss, L., Beerkens, M., Orr, D. (2010). Missugune on Eesti üliõpilaskond? Uuringu „Õiglase ligipääs kõrgharidusele Eestis“ lõppraport. *PRAXISE Toimetised*, 2/2010
- Mägi, E., Nestor, M. (2012). Koolilõpetajad ja nende karjäärivalikud. Keskkaridustaseme lõpetajate valikute uuringu lõpparuanne. Tartu: SA Archimedes

Nestor, M. (2012). Kutseõppasutuste vilistlaste uuring. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

Pärtel, K., Petti, K. (2013). Kutseharidus 2013. Elanikkonna teadlikkus kutseõppes toimuvast ja kutsehariduse maine aastal 2013. Aruanne. Factum & Ariko.
http://mobile.dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45110/Kutsehariduse_maineuuringu_aruanne_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Schiffman, L., Hansen, H., Kanuk, L. (2008). Consumer Behaviour: A European Outlook. Harlow: Pearson Education

Solomon, M., Russell-Bennett, R., Previte, J. (2012). Consumer Behaviour. French Forest: Pearson.

Turunduse alused. (2008). / Koost. A. Vihalem Tallinn: Külim

Lisa. Küsitluse ankeet

Lugupeetud vastaja

Käesolev uuring on koostatud Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilase Lauri Veso poolt, eesmärgiga uurida Tallinna kutsekoolide õppijate motiveerimise kutseõppeasutuse valikul.

Vastamiseks palume märkida „rist“ või „linnuke“ teie meelest sobivaima variandi kõrval olevasse ruutu. Sõltuvalt küsimusest on võimalik valida mitu meelepärast vastust. Teie vastused on konfidentsiaalsed ja neid kasutatakse vaid üldistatud kujul.

Kui soovite meiega ühendust võtta, saate seda teha saates emaili aadressile lauri.veso@gmail.com

Esmalt mõned küsimused teie kooli valiku kohta

1. Palun hinnake kuivõrd olete rahul õppeasutuse valikuga (7 – täiesti rahul, 1 – üldse mitte rahul)

7	6	5	4	3	2	1
39%	24%	21%	13%	2%	0%	1%

Soovi korral võite kommenteerida oma vastust

2. Millistel põhjustel valisite selle õppeasutuse? (Võite valida ka mitu meelepärast varianti)

- Oli kindel eesmärk tulla õppima just siia kooli, ei kaalunud alternatiive (10%)
- See oli ainus õppeasutus, kus sai valitud eriala õppida (19%)
- Teistesse õppeasutustesse ei oleks sisse saanud (6%)
- Oleksin saanud ka mujal õppida aga otsustasin praeguse kooli kasuks (29%)
- Kandideerisin ka mujale aga ei saanud sisse (11%)
- Sõbrad/tuttavad õppisid juba siin koolis (26%)
- Vanemate soovitusel (19%)
- Karjäärinõustaja soovitusel (6%)
- Kooli asukoht (29%)
- Õppekeel (26%)
- Muu põhjus (1%) (palun täpsustage).....

3. Mis või kes mõjutas kõige enam kooli valikut? (Palun valige üks vastusevariant)

- Vanemad (25%)
- Sõbrad / tuttavad (32%)
- Kooli külastus / kooli esindaja (7%)
- Karjäärinõustaja (3%)
- Õpetajad (2%)
- Meedia (reklaam TV-s, ajakirjanduses vms) (0%)
- Kooli asukoht (7%)
- Õppekeel (6%)
- Internetist hangitud info (8%)
- Haridusmessilt (Teeviit, Noor meister vms) saadud info (2%)
- Mõni ettevõtte, kus tahaksin töötada (1%)
- Muu põhjus (7%) (palun täpsustage).....

4. Millistest allikatest saite infot kooli kohta, kus praegu õpite? (võite valida mitu vastusevarianti)

- Haridusmessilt (nt. Teeviit, Noor Meister, Intellektika, jms) (9%)
- Internetist (58%)
- Sõbra/tuttava käest (60%)
- Pereliikme käest (23%)
- Kooli külastamine / kooli esindajalt (14%)
- Meedia (ajakirjandus/TV/Raadio) (4%)
- Kusagilt mujalt (palun täpsustage) (0%)

.....

5. Kuidas hindate oma kooli kohta info kättesaadavust

Väga hea	Hea	Rahuldav	Halb	Väga halb
33% ☐	47% ☐	18% ☐	1% ☐	1% ☐

6. Kuidas hindate kutseõppeasutuste kohta üldiselt info kättesaadavust

Väga hea	Hea	Rahuldav	Halb	Väga halb
19% ☐	59% ☐	19% ☐	2% ☐	1% ☐

Mõned küsimused teie eriala valiku kohta

7. Palun hinnake kui võrd olete rahul õpitava ameti valikuga (7 – täiesti rahul, 1 – üldse mitte rahul)

7	6	5	4	3	2	1
32%	34%	22%	9%	2%	0%	1%

Soovi korral võite kommenteerida oma vastust

8. Palun hinnake, mis oli teie jaoks oluline eriala valikul? (palun valige igast reast üks teile sobivaim vastuse variant)

	Väga oluline	Oluline	Väheoluline	Mitte oluline	Ei oska öelda
Elukutse maine	30% ☐	44% ☐	19% ☐	4% ☐	3% ☐
Õppeasutuse asukoht	20% ☐	37% ☐	28% ☐	10% ☐	5% ☐
Vanemate soovitus	13% ☐	32% ☐	28% ☐	17% ☐	11% ☐
Karjäärinõustaja soovitus	4% ☐	17% ☐	24% ☐	22% ☐	32% ☐
Õppetöö keel	58% ☐	26% ☐	10% ☐	4% ☐	2% ☐
Head väljavaated erialase töö leidmisel	53% ☐	41% ☐	5% ☐	1% ☐	0% ☐
Õpitav amet on kõrgelt tasustatav (hea palk)	42% ☐	45% ☐	9% ☐	3% ☐	1% ☐
Ameti sisu (töö meeldib mulle, on minule huvitav)	52% ☐	33% ☐	9% ☐	1% ☐	4% ☐

Muu põhjus (palun täpsustage)

9. Teie arvates on eriala valikul oluline (7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

Eriala on endale sobiv / huvitav (7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

7	6	5	4	3	2	1
---	---	---	---	---	---	---

47%	28%	14%	10%	0%	0%	1%
-----	-----	-----	-----	----	----	----

Tagab kindla töö (7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

7	6	5	4	3	2	1
35%	37%	22%	4%	0%	0%	1%

Tagab kindla sissetuleku (kõrge palk) (7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

7	6	5	4	3	2	1
41%	32%	15%	9%	1%	0%	1%

Võimaldab arengut(7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

7	6	5	4	3	2	1
45%	30%	15%	3%	4%	1%	1%

Prestiiž (ameti mainekus) (7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

7	6	5	4	3	2	1
19%	37%	21%	15%	4%	0%	2%

Õppevõimaluste kättesaadavus(7 – väga oluline, 1 – pole oluline)

7	6	5	4	3	2	1
41%	31%	18%	7%	0%	0%	1%

10. Millistest allikatest hankisite infot (kutse-) hariduse omandamise võimalustest? (võite valida mitu vastusevarianti)

- Haridusmessilt (nt. Teeviit, Noor Meister, Intellektika, jms) (7%)
- Internetist (38%)
- Sõbra/tuttava käest (39%)
- Pereliikme käest (19%)
- Meediast (Ajakirjandus/TV/Raadio) (3%)
- Kooli külastusest / kooli esindajalt (6%)
- Kusagilt mujalt (palun täpsustage) (0%)

.....

11. Millistest allikatest saite infot eriala kohta, mida õpite? (võite valida mitu vastusevarianti)

- Haridusmessilt(nt. Teeviit, Noor Meister, Intellektika, jms) (9%)
- Internetist (67%)
- Sõbra/tuttava käest (57%)
- Pereliikme käest (32%)
- Kooli külastamine / kooli esindajalt (5%)
- Ettevõtte külastamine (0%)
- Meedia (ajakirjandus/TV/Raadio) (11%)
- Kusagilt mujalt (palun täpsustage) (4%)

.....

12. Palun hinnake, mis või kes mõjutas teie eriala valikut millisel määral? (palun valige igast reast üks teile sobivaim vastuse variant)

	Oli määrav	Mõjutas oluliselt	Teatud määral	Ei mõjutanud üldse	Ei oska öelda
Omandatava kutse sisu	42% ☐	39% ☐	15% ☐	1% ☐	2% ☐
Õppetöö keel	50% ☐	29% ☐	14% ☐	5% ☐	2% ☐
Eriala mainekus	23% ☐	40% ☐	31% ☐	4% ☐	2% ☐
Sõprade/tuttavate soovitus	24% ☐	34% ☐	20% ☐	18% ☐	4% ☐
Vanemate soovitus	18% ☐	27% ☐	27% ☐	15% ☐	12% ☐
Internetist hangitud info ameti kohta	23% ☐	32% ☐	27% ☐	12% ☐	7% ☐
Ettevõtte, kus tahaksin töötada	15% ☐	30% ☐	28% ☐	19% ☐	9% ☐
Õpitav amet on kõrgelt tasustatav (hea palk)	28% ☐	41% ☐	14% ☐	5% ☐	1% ☐
Head väljavaated erialase töö leidmisel	45% ☐	40% ☐	12% ☐	1% ☐	2% ☐
Muu põhjus (palun täpsustage)					

13. Kuidas hindate õpitava eriala kohta info kättesaadavust

Väga hea ☐ 33%	Hea 47% ☐	Rahuldav 17% ☐	Halb 1% ☐	Väga halb 1% ☐
--	-------------------------------------	--	-------------------------------------	--

14. Kuidas hindate kutseõppe kohta üldiselt info kättesaadavust

Väga hea ☐ 33%	Hea 47% ☐	Rahuldav 17% ☐	Halb 1% ☐	Väga halb 1% ☐
--	-------------------------------------	--	-------------------------------------	--

Lõpetuseks soovime küsida mõned täpsustavad küsimused teie kohta.

15. Teie sugu

- Mees (65%) Naine (35%)

16. Teie vanus

17. Kus elate/elasite enne õppima asumist?

- Tallinnas või Harjumaal (92%) Mujal (kus täpsemalt) (8%)
.....

Täname Teid vastuste eest!

Allikas: autori koostatud